

JIHOČESKÁ UNIVERZITA v ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

**Problematika uplatňování podpůrných nástrojů zaměstnávání u
mládeže s lehkou mentální retardací v regionu České Budějovice**

Bakalářská práce

Autor : Lenka Bátinová

vedoucí práce : Ing. Marie Drlíková, Ph.D.

Datum odevzdání : 14.5.2007

Abstrakt

I focused my bachelory work in theoreticaly past on description of cephalonia, I devoted in this research to upbringing, education and professional preparation of young people with cephalonia. I further focused on social services, that people with cephalonia can use and possibilities of putting in employment market.

Practicaly part is focused on rating results of practised research and It´s rating.

Healthy afflicted people involve specific group of people consists of children, young people and adults with cephalonia. They represent one of the most numerous group of afflicted people. For people with cephalonia (afflicted) are regard such a men (children, young people, adults) who backward in progress of intellect, brains abilities, strange progress of some psychical features and defects in adaptation behaviour.

Practised research is in sociological point of view qualitative research. It was used standard and half-standard interviews with representatives of protective workshops, work assistants and information from employees with slight mentaly affliction. Further was used secondary data analysis.

Research set consisted of protected workshops employees with slight mentaly affliction 26 years aged, work assistants and protected workshop representatives in České Budějovice regio.

26 aged employees with slight mentaly affliction was important criterium in this research. this research, that was practised at protected workshops followa, that possibilities of putting people with slight mentaly affliction at protected workshops are higher than putting then on practise at employment market. This research further follows that these people have to employe and they´d like to work.

I´l be glad If this work bring contribution that society realize It´s necessary to help these people with slight mentaly affliction with growing job offers at employment market and develop protected workshops. I would like If society get attitude towards people with slight mentaly affliction and that helps to develop not only their skills but their personality too.

Prohlášení :

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

Datum : 14.5.2007

Podpis

Poděkování :

Touto cestou chci poděkovat vedoucí mé bakalářské práce Ing. Marii Drlíkové, Ph.D. za její pomoc, čas, trpělivost a ochotu při řešení problémů vzniklých při zpracovávání daného tématu.

Také bych ráda poděkovala zaměstnancům a klientům Domova sv. Anežky v Čihovicích a Kavárny na půl cesty v Českých Budějovicích za jejich čas a ochotu spolupracovat.

Obsah.

Úvod	7
1. Současný stav	8
1.1. Mentální retardace	8
1.1.1. Hlavní znaky mentální retardace	9
1.1.2. Příčiny mentální retardace	9
1.1.3. Klasifikace mentální retardace	11
1.1.4. Diagnostika mentální retardace	15
1.1.5. Psychické zvláštnosti jedince s mentální retardací	16
1.1.6. Vyrovnání se s narozením postiženého dítěte a jeho přijetí	19
1.1.7. Reakce rodiny na sdělení o závažném postižení jejich dítěte	20
1.1.8. Míra informací poskytnutých rodičům	20
1.2. Současný systém edukace dětí, mládeže a dospělých s mentálním postižením	21
1.2.1. Předškolní výchova	21
1.2.2. Edukace v období povinné školní docházky	22
1.2.3. Profesionální příprava mládeže s mentální retardací	23
1.2.4. Problematika edukace dospělých osob s mentální retardací	23
1.3. Sociální služby	24
1.3.1. Cíl služeb	25
1.3.2. Standardy kvality sociálních služeb v ČR	25
1.4. Pracovní uplatnění osob se změněnou pracovní schopností	26
1.4.1. Riziková skupina nezaměstnaných	27
1.4.2. Osoby se změněnou pracovní schopností	28
1.4.3. Podporované zaměstnávání	29
2. Cíle práce a hypotézy	31
2.1. Cíle práce	31
2.2. Hypotézy práce	31
3. Metodika výzkumu	32
3.1. Použitá metoda	32
3.2. Charakteristika výzkumného souboru	33

4. Výsledky	34
4.1. Rozhovor se zaměstnanci s mentálním postižením	34
4.2. Rozhovor s pracovními asistenty mentálně postižené mládeže	45
4.3. Rozhovor s představiteli chráněných pracovišť	62
5. Diskuse	78
6. Závěr	83
7. Literatura	84
8. Klíčová slova	86
9. Přílohy	87

Úvod.

Práce zaujímá v životě člověka nezastupitelné postavení. Je důležitou podmínkou jeho důstojné existence, přináší mu nejen materiální prospěch, ale současně mu dává pocit seberealizace a společenské užitečnosti. Vřazuje člověka do řádu sociálních vztahů, uspokojuje jeho potřeby ctí, zájmu, sebeuplatnění a sebeúcty. V kontextu životní dráhy člověka práce určuje začátek i konec ekonomické aktivity.

Náhlá, neočekávaná ztráta práce je v naší kultuře velkým zásahem do života lidí, je dokonce traumatizujícím existencionálním zážitkem. ⁽¹⁾

Skutečnou hodnotu práce člověk obvykle pozná, až když jí ztratí. Dlouhodobou nezaměstnaností se vytrácí smysl života, dochází k omezení sociálních kontaktů s přáteli a spolupracovníky, nastává postupný rozklad integrity osobnosti. Tento subjektivně stresující zážitek je navíc okolím stále ještě vnímán jako znamení životního selhání jedince. ⁽¹⁾

Zpracování této problematiky do své bakalářské práce jsem si vybrala z důvodu osobní zangažovanosti do práce s mladými lidmi s mentálním postižením. V současné době pracuji jako dobrovolník v centru sociálních služeb pro lidi se zdravotním postižením. Díky této aktivitě mám možnost práce s těmito lidmi jak v denním stacionáři, tak i v chráněných dílnách.

Práci s lidmi s mentálním postižením bych se ráda věnovala i v budoucnosti a to nejen jako dobrovolník v Domově sv. Anežky v Čihovicích, ale ráda bych zaměřila tímto směrem i profesionální orientaci.

Svou bakalářskou práci jsem v úvodu zaměřila na popis problematiky mentální retardace, věnuji se zde také výchově, vzdělávání a profesní přípravě mladých lidí s mentálním postižením. Dále jsem se zaměřila na sociální služby, kterých mohou lidé s postižením využívat a na možnosti uplatnění na trhu práce.

1. Současný stav

1.1. Mentální retardace

Specifickou skupinou mezi zdravotně postiženými občany tvoří děti, mládež i dospělí s mentální retardací. Představují mezi postiženými jednu z nejpočetnějších skupin.⁽¹⁷⁾

Osoby s mentálním postižením mají početní převahu nejen nad ostatními klienty psychopedické péče, ale mentální retardace je co do prevalence nejfrekventovanější poruchou, na níž je zaměřena speciálně pedagogická péče vůbec, což se projevuje mimo jiné v „bohatosti“ nabídky psychopedických institucí – škol, speciálně pedagogických center apod.⁽²⁰⁾

Všeobecně se udávají 3 – 4% mentálně postižených osob v populaci s tím, že se v porovnání s minulostí eviduje jistý nárůst poruchy, který má značně diskutabilní příčiny. Za jednu z nich je udávána lepší lékařská péče, kdy lékařská technika udrží při životě i takového novorozence, který by v minulosti zemřel brzy po porodu a dále se udává lepší diagnostika a evidence mentální retardace v porovnání s minulostí.⁽²⁰⁾

Vymezení pojmu mentální retardace má velký význam jak teoretický, který spočívá v přesné klasifikaci podstatných znaků stavu, tak praktický, neboť terminologická přesnost přispívá k rozhodování při stanovení odpovídajícího způsobu odborně speciálněpedagogické péče.⁽¹⁷⁾

Mentální retardace je jev nesmírně složitý vzhledem k celé řadě faktorů, kterými může být determinován, proto stanovení definice je spojeno se značnými těžkostmi. Z tohoto důvodu existuje v současnosti v naší i světové literatuře řada definic.⁽¹⁷⁾

Vlastní termín mentální retardace (z lat. Mens, 2.p. mentis = mysl, retardare = zdržet, zaostávat) byl uveden ve třicátých letech 20. století Americkou společností pro mentální deficienci.⁽¹⁷⁾

Za mentálně retardované (postižené) se považují takoví jedinci (děti, mládež a dospělí), u nichž dochází k zaostávání vývoje rozumových schopností, k odlišnému

vývoji některých psychických vlastností a k poruchám v adaptačním chování. Hloubka a míra postižení jednotlivých funkcí je u nich je individuálně odlišná. ⁽¹⁸⁾

Označení mentální retardace se váže na následující tři kritéria:

1. člověk má inteligenční kvocient (IQ) nižší než 70-75
2. má vážná omezení ve dvou nebo více oblastech adaptivních schopností potřebných v každodenním životě - tedy komunikaci, péči o sebe sama, rodinném životě, sociální schopnostech, volném čase, péči o zdraví, sebekontroly, vzdělání (čtení, psaní, základy matematiky) a uplatnění v komunitě a práci.
3. tento stav trvá od dětství, vymezeného jako věk 18 a méně. ⁽⁶⁾

Mentální retardace není ani tak „chorobou“ jako spíše trvalým stavem, pro který je charakteristické celkové snížení intelektových schopností, které je vrozené, resp. vzniká v průběhu vývoje jedince a je obvykle doprovázeno poruchami adaptace, tedy nižší schopností orientovat se v daném prostředí. Vývoj je opožděný a trvale zaostává, což je provázeno omezenými možnostmi vzdělávání a sociální přizpůsobivosti, s čímž pak samozřejmě souvisejí problémy při socializaci takto postiženého jedince. ⁽¹³⁾

1.1.1. Hlavní znaky mentální retardace

- Nízká úroveň rozumových schopností, která se projevuje především nedostatečným rozvojem myšlení, omezenou schopností učení a obtížnější adaptací na běžné životní podmínky ⁽⁹⁾
- Postižení je vrozené
- Postižení je trvalé, přestože je v závislosti na etiologii možné určité zlepšení ⁽²¹⁾

1.1.2. Příčiny mentální retardace

Výzkum příčin mentální retardace zdaleka není ukončen, dá se s mírnou nadsázkou říci, že se nachází spíše na počátku než v závěrečných fázích svého vývoje. ⁽¹¹⁾

K mentální retardaci může vést celá řada různorodých příčin, které se vzájemně podmiňují, prolínají a spolupůsobí. Ve výzkumu příčin vzniku mentální retardace vždy vystupovala dvě rozdílná hlediska :

- a) hledisko akcentující dědičnost a více či méně podněcující vlivy prostředí a výchovy na vývoj člověka,
- b) hledisko zdůrazňující převážný vliv prostředí na utváření osobnosti člověka a jeho schopností, které zohledňovalo vlivy genetické.

Mentální retardace může být způsobena jak příčinami endogenními (vnitřními), tak příčinami exogenními (vnějšími). ⁽¹⁷⁾

Vnitřní příčiny jsou zakódovány již v systémech pohlavních buněk, jejichž spojením vzniká nový jedinec, jsou to příčiny genetické.

Exogenní faktory mohou, ale nemusí být bezprostřední příčinou poškození mozku plodu nebo dítěte a člení se podle období působení na prenatální (působící od početí do narození), perinatální (působící těsně před, během a těsně po porodu) a postnatální (působící po narození). ⁽¹⁸⁾

Jako nejčastější příčiny mentální retardace se uvádějí :

Následky infekcí a intoxikací, následky úrazů nebo fyzikálních vlivů, poruchy výměny látek, růstu, výživy, makroskopické léze mozku, anomálie chromozomů aj.

Mentální postižení poměrně často vzniká na základě kombinace polygenně podmíněného nižšího nadání a výchovné nepodnětnosti, nebo dokonce zanedbanosti. Jde obvykle o děti podobně postižených rodičů, jejichž intelektová a vzdělanostní úroveň je nízká. Podnětnost takového rodinného prostředí bývá nedostatečná. ⁽¹⁷⁾

Prenatální příčiny

V prenatálním období působí celá řada vlivů, mezi nimiž hrají důležitou roli ty, které způsobují „familiární“ mentální retardaci a sice vlivy dědičné. Do těchto vlivů řadíme nejen po předcích zděděné nemoci (hlavně metabolické poruchy), které postupně vedou k mentální retardaci, ale také to, kdy dítě dědí po rodičích nedostatky vloh k určité činnosti.

Největší skupinou příčin mentální retardace však tvoří syndromy způsobené změnou počtu chromozomů zvláště pak tzv. trizomie se svým nejznámějším a nejrozšířenějším reprezentantem – Downovým syndromem způsobeným trizomií chromozomu 21 (příčina 23% mentálních retardací).

Perinatální příčiny

Perinatální encefalopatie (organické poškození mozku) bývá uváděna jako příčina obtíží, které se označovaly termínem lehká mozková dysfunkce (v případě drobného poškození mozku, kdy nedošlo k rozsáhlejší lézi jako např. u DMO – cerebrální infantilní parézy) a které asi v dvacetině až desetině případů způsobují mentální retardaci. K dalším perinatálním faktorům patří mechanické poškození mozku při porodu a hypoxie či asfyxie (tj. nedostatek kyslíku), aj.⁽²⁰⁾

Postnatální příčiny

V době po narození může způsobit mentální retardaci mnoho vlivů, mezi něž patří zánět mozku způsobený mikroorganismy (klíšťová encefalitida, meningitida, meningocefalitida), mechanické vlivy jako traumata atd.

Snížení intelektových schopností může zapříčinit i senzorické, citové a sociokulturní deprivaci dětí vyrůstajících v nepřátelském, odcizeném, nepodnětném rodinném prostředí či dítě v institucionální péči.⁽²⁰⁾

1.1.3. Klasifikace mentální retardace

Stupně mentální retardace podle MKN – 10:

F 70	Lehká mentální retardace	IQ 50 – 69
F71	Středně těžká mentální retardace	35 – 49
F72	Těžká mentální retardace	20 – 34
F73	Hluboká mentální retardace	0 – 19
F78	Jiná mentální retardace	
F79	Nespecifikovaná mentální retardace	

Lehká mentální retardace, IQ 50-69 (F70), (což u dospělých odpovídá mentálnímu věku 9 – 12 let)

V charakteristice této úrovně mentálního postižení se uvádí, že lehce mentálně retardovaní většinou dosáhnou schopnosti užívat řeč účelně v každodenním životě, udržovat konverzaci, i když si mluvu osvojují opožděně. Většina z nich také dosáhne úplné nezávislosti v osobní péči (jídlo, oblékání, hygienické návyky) a v praktických domácích dovednostech, i když je vývoj proti normě mnohem pomalejší. ⁽²⁾

Hlavní potíže se u nich obvykle projevují při teoretické práci ve škole. Mnozí postižení mají specifické problémy se čtením a psaním. Lehce retardovaným dětem velmi prospívá výchova a vzdělávání zaměřené na rozvíjení jejich dovedností a kompenzování nedostatků.

Většinu jedinců na horní hranici lehké mentální retardace lze zaměstnat prací, která vyžaduje spíše praktické než teoretické schopnosti, včetně nekvalifikované nebo málo kvalifikované manuální práce. ⁽¹⁸⁾

V sociokulturním kontextu, kde se klade malý důraz na teoretické znalosti, nemusí lehký stupeň mentální retardace působit žádné vážnější problémy. Důsledky retardace se však projeví, pokud je postižený také značně emočně a sociálně nezralý, např. obtížně se přizpůsobuje kulturním tradicím, normám a očekáváním, není schopen vyrovnat se s požadavky manželství nebo výchovy dětí, nedokáže samostatně řešit problémy apod.

U osob s lehkou mentální retardací se mohou v individuálně různé míře projevit i přidružené chorobné stavy, jako je autismus a další vývojové poruchy, epilepsie, poruchy chování nebo tělesné postižení. ⁽¹⁸⁾

Patří sem :

- lehká slabomyslnost (oligofrenie)
- lehká mentální subnormalita
- debilita ⁽¹⁷⁾

Středně těžká mentální retardace, IQ 35 – 49 (F71), (což u dospělých odpovídá mentálnímu věku 6 – 9 let)

U jedinců zařazených do této kategorie je výrazně opožděn rozvoj chápání a užívání řeči a i jejich konečné schopnosti v této oblasti jsou omezené. Podobně je také opožděna a omezena schopnost starat se sám o sebe (sebeobsluhy) a zručnost. Také pokroky ve škole jsou limitované, ale někteří žáci se středně těžkou mentální retardací si při kvalifikovaném pedagogickém vedení osvojí základy čtení, psaní a počítání. Speciální vzdělávací programy mohou postiženým přilákat k rozvíjení omezeného potenciálu a k získávání základních vědomostí a dovedností.

V dospělosti jsou středně retardovaní obvykle schopni vykonávat jednoduchou manuální práci, jestliže úkoly jsou pečlivě strukturovány a jestliže je zajištěn odborný dohled. V dospělosti je zřídka možný úplně samostatný život.⁽¹⁸⁾

Úroveň řeči je variabilní. Někteří postižení jsou schopni jednoduché konverzace, zatímco druzí se dokážou s těžší domluvit o svých základních potřebách. Někteří se nenaučí mluvit nikdy.

U většiny středně mentálně retardovaných lze zjistit organickou etiologii. U značné části je přítomen dětský autismus nebo jiné pervazivní vývojové poruchy. Většina postižených může chodit bez pomoci. Často se vyskytují tělesná postižení a neurologická onemocnění, zejména epilepsie.⁽¹⁸⁾

Patří sem :

- střední mentální subnormalita
- střední slabomyslnost (oligofrenie)
- imbecilita⁽¹⁷⁾

Těžká mentální retardace, IQ 20 – 34 (F72), (což u dospělých odpovídá mentálnímu věku 3 – 6 let)

Tato kategorie je v mnohém podobná středně těžké mentální retardaci, pokud jde o klinický obraz, přítomnost organické etiologie a přidružené stavy. Snížená úroveň schopností zmíněná pod F71 je v této skupině mnohem výraznější. Většina jedinců

z této kategorie (na rozdíl od předcházející kategorie) trpí značným stupněm poruchy motoriky nebo jinými přidruženými vadami.

I když možnosti výchovy a vzdělávání těchto osob jsou značně omezené, zkušenosti ukazují, že včasná systematická a dostatečně kvalifikovaná rehabilitační, výchovná a vzdělávací péče může významně přispět k rozvoji jejich motoriky, rozumových schopností, komunikačních dovedností, jejich soběstačnosti a celkovému zlepšení kvality jejich života. ⁽¹⁸⁾

Patří sem :

- těžká mentální subnormalita
- těžká slabomyslnost (oligofrenie)
- idioimbecilita ⁽¹⁷⁾

Hluboká mentální retardace, IQ je nižší než 20, (F73) (což u dospělých odpovídá mentálnímu věku pod 3 roky)

Postižení jedinci jsou těžce omezeni ve své schopnosti porozumět požadavkům či instrukcím nebo jim vyhovět. Většina osob z této kategorie je imobilní nebo výrazně omezená v pohybu. Mají nepatrnou či žádnou schopnost pečovat o své základní potřeby a vyžadují stálou pomoc a stálý dohled. Možnosti jejich výchovy a vzdělávání jsou velmi omezené.

Chápání a používání řeči je přinejlepším omezeno na nevyhovění jednoduchým požadavkům. Lze dosáhnout nejzákladnějších jednoduchých zřetelně prostorových orientačních dovedností a postižený jedinec se může při vhodném dohledu a vedení podílet malým dílem na domácích a praktických úkonech a sebeobsluze. ⁽¹⁸⁾

Patří sem :

- těžká mentální subnormalita
- hluboká slabomyslnost (oligofrenie)
- idiocie ⁽¹⁷⁾

Jiná mentální retardace (F78)

Tato kategorie by měla být použita pouze tehdy, když stanovení stupně intelektové retardace pomocí obvyklých metod je zvláště nesnadné nebo nemožné pro přidružené senzorycké nebo somatické poškození, např. u nevidomých, neslyšících, nemluvicích, u jedinců s těžkými poruchami chování, osob s autismem či u těžce tělesně postižených osob. ⁽¹⁸⁾

Nespecifikovaná mentální retardace (F79)

Tato kategorie se užívá v případech, kdy mentální retardace je prokázána, ale není dostatek informací, aby bylo možno zařadit pacienta do jedné ze shora uvedených kategorií. ⁽¹⁸⁾

Uvedená klasifikace mentální retardace neobsahuje kategorii „mírná mentální retardace“ (IQ 85 – 69), která u nás byla donedávna ve starších klasifikacích uváděna a ještě se někdy v poradenské praxi používá.

Toto snížení úrovně rozumových schopností zpravidla nesouvisí s organických poškozením mozku, nýbrž bývá zapříčiněno jinými faktory (genetickými, sociálními a dalšími). Děti s opožděným rozumovým vývojem, u nichž k zaostávání vývoje došlo z jiných příčin, než je poškození mozku (sociální zanedbanost, nepodnětné výchovné prostředí, smyslové vady apod.), se nepovažují za mentálně postižené. ⁽¹⁸⁾

1.1.4. Diagnostika mentální retardace

Přesné vymezení hodnot IQ, zvláště okolo hranic jednotlivých pásem, je podle diagnostických zkušeností z poradenské praxe značně problematické. Hodnoty IQ se vyznačují určitou kolísavostí, takže při opakovaných vyšetřeních lze často získat i dosti odlišné výsledky. ⁽¹⁸⁾

Přestože diagnostika dítěte s postižením vyžaduje komplexní týmovou spolupráci odborníků (lékař, psycholog, sociální pracovník, speciální pedagog), je v tomto směru je nejfrekventovanějším tandemem ve speciální pedagogice spojení

psycholog – speciální pedagog a dochází tudíž k prolínání i vzájemnému doplňování psychologické a speciálně pedagogické diagnostiky.⁽²⁰⁾

Speciálně pedagogická (psychopedická) diagnostika operuje diagnostickým instrumentářem z oblasti tzv. klinické (nestandardizované výsledky) metodiky i z oblasti testových (standardizovaných) postupů, zkoušek.⁽²⁰⁾

1.1.5. Psychické zvláštnosti jedince s mentální retardací

Celkové poškození neuropsychického vývoje osob s mentální retardací přináší s sebou řadu zvláštností v jednotlivých stránkách jejich osobnosti. Poškození se dotýká procesů poznávacích, zasahuje sféru emocionální a volní, ovlivňuje adaptabilitu i chování jedince, projevuje se i ve zvláštnostech motoriky.

Počítky a vjemy

Prostřednictvím vnímání (percepce) člověk poznává své okolí, diferencuje známé a neznámé podněty a situace a na základě takto získaných informací se orientuje ve svém prostředí.⁽¹⁸⁾

Opožděná, omezená schopnost vnímání, charakteristická pro děti s mentální retardací, má velký vliv na celý další průběh jejich psychického vývoje. Úzký rozsah vnímání ztěžuje dítěti s mentální retardací orientaci v novém místě a v neobvyklé situaci. Velkou úlohu v psychickém vývoji má sluchové vnímání, které souvisí s rozvojem řeči. Stav sluchového vnímání neovlivňuje jen vývoj řeči, má také vliv na vnímání času a prostoru. Nedokonalé počítky a vjemy jsou základními symptomy, které brzdí , zpomalují rozvoj psychických procesů, zejména myšlení.⁽²¹⁾

Rozvoj řeči

U dětí s mentální retardací se sluchové rozlišování i vyslovování slov a vět vytváří později, než u dětí zdravých. Nedostatečný rozvoj řeči je podmíněn pomalu se utvářejícími a nepevnými diferenciačními podmíněnými spoji v oblasti sluchového analyzátoru. Slovní zásoba u dětí s mentální retardací v mladším školním věku je

mnohem menší než u jejich zdravých vrstevníků. Aktivní slovní zásoba je neobyčejně chudá, velmi málo používají přídavných jmen, sloves a spojek. Mluvnická stavba řeči je velmi nedokonalá. Děti hojně používají zájmen, místo aby jmenovaly jednacích osoby. Nápadné je porušení gramatické shody ve větách.⁽²¹⁾

Myšlení

Myšlení se v psychologii definuje jako zprostředkované a zobecňující poznání skutečnosti, zejména jejích podstatných znaků a vztahů. Myšlení umožňuje poznávat podstatu předmětů a jevů. Člověk myslí v pojmech.⁽¹⁸⁾

Myšlení dětí s mentální retardací se utváří v podmínkách neplnohodnotného smyslového poznávání, nedostatečného rozvoje řeči a omezené praktické činnosti. Od zdravého dítěte se výrazně liší velkou konkrétností a slabou schopností zobecňování. Pro myšlení dětí s mentální retardací jsou charakteristické i jiné zvláštnosti myšlení : nedůslednost v myšlení (výkyvy v pozornosti), slabá řídicí úloha myšlení (neschopnost v případě potřeby použít již osvojených rozumových operací), nekritičnost myšlení (neschopnost srovnávat své myšlenky a činy s požadavky objektivní reality).⁽²¹⁾

Paměť

Díky paměti si dítě uchovává a zobecňuje minulou zkušenost, získává vědomosti a dovednosti. Procesy paměti probíhají ve třech fázích :

1. zapamatování, vštípení – děti s mentální retardací mají tendence zapamatovat si učivo mechanicky a nesnaží se učivu porozumět, nedostatek představ má vliv na logické zapamatování
2. podržení v paměti a zapamatování – děti s mentální retardací si zapamatují mnohem méně než děti zdravé, zapomínání u nich probíhá intenzivněji
3. vybavování, reprodukování, znovupoznávání – vybavování představ probíhá u dětí s mentální retardací dlouho a často chybně

Dítě s mentální retardací si osvojuje všechno nové velmi pomalu, jen po mnoha opakováních, rychle zapomíná osvojené a hlavně nedovede včas využít získaných vědomostí a dovedností v praxi. ⁽²¹⁾

Charakteristickou zvláštností dětí s mentálním postižením je, že se nedovedou cílevědomě učit a vzpomínat si. Zapamatování je dovednost pochopit osvojovanou látku, to znamená vybrat z ní základní prvky, zjistit souvislost mezi nimi a zařadit je do určité soustavy vědomostí nebo představ. Je to činnost velmi komplikovaná i pro děti s lehkým mentálním postižením a rozvíjení i cvičení jejich paměti vyžadují kvalifikovaný speciálně-pedagogický přístup. ⁽¹⁸⁾

Zvláštnosti volných vlastností osobnosti mentálně retardovaného

Ve volní oblasti dětí s mentální retardací pozorujeme velké odlišnosti. Slabost vůle se neprojevuje vždy a ve všem.

Děti s mentální retardací vykazují nedostatek iniciativy a jsou neschopny řídit své jednání v souladu se vzdálenějšími cíli. Velmi časté je u dětí s mentální retardací hypobulie (snížení volných kompetencí), vyskytuje se i abulie (úplné chybění volných kompetencí). ⁽²¹⁾

Zvláštnosti emocionální sféry u osob s mentální retardací

Emoce jsou důležitou složkou lidského chování. Citový vývoj má úzkou souvislost s vývojem osobnosti jedince, který se týká povahy, temperamentu, sociální přizpůsobivosti, schopností a procesu učení.

City dítěte s mentální retardací :

- jsou nedostatečně diferencovány
- prožitky jsou primitivnější a protikladné
- diferencované jemné odstíny prožívání téměř neexistují
- jsou neadekvátní svou dynamikou podnětům vnějšího světa

- jsou opožděné, obtížně se utvářejí tzv. vyšší city (svědomí, pocit povinnosti . . .)
- častěji se vyskytují chorobné citové projevy (projevy málo ovládané popudlivosti, epizodické poruchy nálad, euforie, apatie).⁽²¹⁾

Ve své většině jsou děti s mentálním postižením emočně nevyspělé a chovají se jako děti nižší věkové úrovně. Navazování kontaktu s dítětem proto musí vycházet ze správného odhadu jeho emoční zralosti a zralosti mechanismů, jimiž se řídí jeho chování.⁽¹⁸⁾

Vývoj charakteru dětí s mentální retardací

Charakter dítěte je určován výchovou a podmínkami jeho života v konkrétním prostředí. Na utváření charakteru dítěte se do značné míry podílí jeho rodina.

Jedním z účinných způsobů utváření charakteru dětí s mentálním postižením je výchova správných návyků. Mnohé nedostatky v charakteru a chování dětí s mentálním postižením vznikají sice v souvislosti s jejich onemocněním, ale nejsou nutně jeho důsledkem.⁽¹⁸⁾

1.1.6. Vyrovnání se s narozením postiženého dítěte a jeho přijetí

Je zřejmé, že problematika jakéhokoliv postižení má také psychologické konsekvence. Psychologická problematika se netýká jen daného dítěte s postižením, ale bezprostředně také jeho vlastní rodiny (rodičů, sourozenců i dalších členů rodiny). Za normálních okolností je narození dítěte očekáváno zpravidla s velkými nadějemi. Rodiče očekávají dítě, které bude naplněním jejich vztahu i tužeb. Svému dítěti plánují skvělou budoucnost, zcela přirozeně do něj promítají mnohé úspěchy, a to i dokonce v těch oblastech, kde oni sami v průběhu svého života selhali, nenaplnili svá předsevzetí, případně nesplnili očekávání svého okolí.⁽¹⁴⁾

Pokud se jim ovšem narodí dítě s postižením, objevuje se hned od samého počátku při jeho narození obrovský problém, který se zdá být neřešitelným. Tento

problém spočívá v tzv. „copingu“ (vyrovnání se) se skutečností, že je dítě postiženo, že vybočuje z variační šíře normálu a že nemůže naplnit ta očekávání, která do jeho narození všichni s takovými nadějemi vkládali. ⁽¹³⁾

U malého dítěte se jedná o problematiku, která se naléhavě dotýká především jeho rodičů a že mnohem později, ve školním věku a zejména v období puberty, kdy dospívající intenzivně vnímají své tělesné schéma, se začne výrazně dotýkat také jich samotných. ⁽¹⁴⁾

1.1.7. Reakce rodiny na sdělení o závažném postižení jejich dítěte

Nelehký proces vyrovnání se s postižením má charakteristický průběh. V zásadě se jedná celkem o 6 stádií, počínaje iniciálním šokem, přes popření, smlouvání, agresi (zlost), depresi (pocit viny), až po rovnováhu a přijetí postižení svého dítěte jako výzvy a úkolu. Pro upřesnění je zde vhodné uvést, že stádiu iniciálního šoku zpravidla předchází tzv. fáze nulitní, kdy si člověk možnost narození dítěte s postižením v obecné rovině sice uvědomuje, ale u sebe si tuto eventualitu vlastně ani nepřipouští. ⁽¹⁴⁾

1.1.8. Míra informací poskytnutých rodičům

Informace je podávána rodičům, kteří, jak je již výše uvedeno, do svého dítěte zpravidla promítají mnohá očekávání a naděje. Sdělení reality může přinést značnou míru deziluze, jež může být dokonce hlubší než v tak krajní situaci, kdy jsou rodiče informováni o smrti svého právě narozeného dítěte. Citlivé a vyvážené informování rodičů o aktuálním zdravotním stavu jejich dítěte je z psychologického hlediska mnohem přijatelnější, neboť vytváří základní předpoklad pro přijetí takového dítěte včetně vzniklého problému (postižení). ⁽¹⁴⁾

1.2. Současný systém edukace dětí, mládeže a dospělých s mentálním postižením

Mezi základní práva každého dítěte na naší planetě patří právo na vzdělání, resp. zásada rovného přístupu ke vzdělání bez jakékoli diskriminace. Každé dítě je samozřejmě jedinečnou a neopakovatelnou bytostí, která se projevuje svými vlastnostmi, zájmy, ale také rozličnými potřebami, resp. jejich uspokojováním.

Specifickou skupinu tvoří děti, resp. žáci, s různými poruchami učení, speciálními vzdělávacími potřebami a děti se zdravotním postižením. Samozřejmě že i tyto děti mají nezanedbatelné právo na vzdělání a nelze je v tomto právu jakkoli omezovat či krátit. ⁽¹⁴⁾

Výchovu a vzdělávání osob s mentální retardací chápeme v současné době jako celoživotní proces. Filozofickým, etickým i právním východiskem současné koncepce speciálního školství v České republice je uplatnění principů Charty OSN na osmdesátá léta. V článku 45 je zdůrazněna odpovědnost každého národa za vzdělávání postižených osob a jejich neodkladné právo na využívání možností předškolní výchovy, pokud je to možné, v co nejméně omezujícím školním prostředí. ⁽²¹⁾

U mentálně postižených jedinců, u nichž kognitivní procesy probíhají podstatně pomaleji než u ostatní populace, stále výrazněji vystupuje potřeba jejich permanentního rozvíjení, stálého opakování a prohlubování jejich znalostí a dovedností a jejich soustavného vedení ke stále komplexnějšímu poznávání okolní skutečnosti. ⁽¹⁸⁾

Zvláštní postavení je dáno speciálně pedagogickému centru (SPC). ⁽²⁰⁾

1.2.1. Předškolní výchova

Prvním článkem této soustavy jsou speciální mateřské školy (dříve zvláštní mateřské školy), které jsou určeny pro děti od tří do šesti let s mentální retardací, která jim neumožňuje navštěvovat běžné mateřské školy. Podle Programu výchovné práce pro speciální mateřské školy plní výchovné, sociální a diagnostické úkoly.

Základním principem výchovné práce ve speciální mateřské škole je individuální přístup ke každému dítěti, který určuje aktuální vývojové potřeby a mentální úroveň jednotlivých dětí.

Sociální úkoly plní speciální mateřská škola jednak v rámci přípravy mentálně postižených dětí pro život ve společnosti a druhá dimenze je v oblasti respitní neboli úlevové péče pro rodiče dětí s těžším mentálním postižením. ⁽²⁰⁾

Diagnostické úkoly spočívají v permanentním poznávání dětí při všech činnostech, které jsou v rámci denního režimu pevně stanoveny. Sleduje se zapojování dětí do jednotlivých činností, vztah k dětem ve skupině, vztah k dospělým atd. ⁽²¹⁾

1.2.2. Edukace v období povinné školní docházky

Speciální škola (zvláštní škola) vzdělává žáky s takovými rozumovými nedostatky, pro které se nemohou vzdělávat v základní škole. Posláním speciální školy je speciálními výchovnými a vzdělávacími prostředky a metodami umožnit žákům s mentální retardací dosáhnout co nejvyšší úrovně znalostí, dovedností a osobnostních kvalit při respektování jejich individuálních zvláštností. ⁽²¹⁾

Speciální škola je nejfrekventovanějším zařízením edukačního systému pro žáky s mentálním postižením. ⁽²⁰⁾

Ve speciálních školách se vzdělávají zpravidla děti školního věku s lehkým mentálním postižením, případně s úrovní rozumových schopností v pásmu podprůměru, které nejsou z různých důvodů schopny prospívat v základní škole. ⁽¹⁸⁾

Cílem speciální školy je vybavit absolventy takovými vědomostmi, dovednostmi a návyky, které je připraví na vstup do odborného učiliště nebo praktické školy, kde získají odbornou přípravu potřebnou k výkonu kvalifikovaného povolání. Edukační proces žáků s mentální retardací vyžaduje speciální učební metody, vhodný výběr učiva a individuální přístup učitele – speciálního pedagoga. ⁽²¹⁾

Speciální škola (pomocná škola) vychovává a vzdělává obtížně vzdělávatelné žáky s takovými nedostatky rozumového vývoje, pro které se nemohou vzdělávat ani ve zvláštní škole, jsou však schopni osvojit si alespoň některé prvky vzdělání. Cílem

speciální školy (pomocné školy) je rozvíjet psychické i fyzické schopnosti a předpoklady žáků a vybavit je takovými vědomostmi, dovednostmi a návyky, které jim umožní zapojení do společenského života.⁽²¹⁾

K pomocné škole může být přiřazen ještě tzv. přípravný stupeň pomocné školy.⁽²⁰⁾

1.2.3. Profesní příprava mládeže s mentální retardací

U absolventů speciálních škol by se měla v jejich dalším vzdělávání zohledňovat potřeba pro seberealizaci v pracovních činnostech podle jejich možností, schopností a zájmového zaměření. Měli by získat uspokojení a osobní sebevědomí, pramenící z pocitu užitečnosti pro ostatní lidi.⁽²¹⁾

Profesní příprava mentálně postižených je realizována buď na běžných typech škol druhého cyklu, tradičně však na odborných učilištích a praktických školách.⁽²⁰⁾

Vzdělávání zdravotně znevýhodněných žáků s různou mírou mentální retardace slouží systém praktických škol, které tvoří spolu s odbornými učilišti systém středních škol pro žáky s mentální retardací.⁽²¹⁾

1.2.4. Problematika edukace dospělých osob s mentální retardací

Uvažujeme – li o vzdělávání dospělých s mentální retardací, je potřeba v nejobecnější rovině rozlišit dvě formy vzdělávání dospělých. Základní školní vzdělávání které jedinci nenabýli předtím, než se stali dospělými, a v druhém případě další vzdělávání, které navazuje na vzdělání, které získali v mladším věku. Další vzdělávání dospělých osob s mentální retardací je v rovině všeobecného nebo odborného vzdělávání, které navazuje na ukončené základní vzdělání v určených programech. Další odborné vzdělávání chápeme jako jeden z úseků celoživotní vzdělávací dráhy. Do této skupiny lze zařadit i neformální vzdělávání osob s mentální retardací – model podporovaného zaměstnávání. Kromě vzdělávací funkce plní tyto činnosti i funkce socializační a integrační.⁽²¹⁾

1.3. Sociální služby

Zabezpečení občanů v nepříznivých sociálních situacích způsobených takovými událostmi, jako jsou např. nemoc, úraz, invalidita, stáří, je problémem každé společnosti a každá společnost se jím musí zabývat a řešit jej. Každý stát má dnes svou sociální politiku, pro jejíž fungování vytváří právní předpisy a sociální instituce a určuje rozsah finančních prostředků na její zajištění dle svých možností a potřeb.

Nastane – li situace, kdy je sociální suverenita a bezpečnost konkrétních lidí aktuálně či potencionálně ohrožena, je zapotřebí vytvářet systémy sociální pomoci. To znamená systémy právních norem a institucí přímo specializovaných na řešení sociálně tíživých situací. ⁽¹⁵⁾

Sociální služby jsou specifické činnosti, které buď nahrazují nesoběstačnost člověka při zabezpečení jeho základních potřeb, zájmů či práv, nebo jejich užívání pouze usnadňuje způsob života. ⁽¹⁹⁾

Sociální službou se rozumí činnost nebo soubor činností zajišťujících pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení. ⁽²²⁾

Nepříznivou sociální situací se rozumí oslabení nebo ztráta schopnosti z důvodu věku, nepříznivého zdravotního stavu atd., řešit vzniklou situaci tak, aby toto řešení podporovalo sociální začlenění a ochranu před sociálním vyloučením.

Sociálním vyloučením se rozumí vyčlenění osoby mimo běžný život společnosti a nemožnost se do něj zapojit v důsledku nepříznivé sociální situace.

Dlouhodobě nepříznivým stavem se rozumí nepříznivý zdravotní stav, který podle poznatků lékařské vědy má trvat déle než jeden rok, a který omezuje duševní, smyslové nebo fyzické schopnosti a má vliv na péči o vlastní osobu a soběstačnost. ⁽²²⁾

Sociální služby nejsou významné proto, že je potřebuje mnoho lidí, ale proto, že bez jejich působení by se významná část občanů nemohla podílet na všech stránkách života společnosti, bylo by znemožněno uplatnění jejich lidských a občanských práv a docházelo by k jejich sociálnímu vyloučení. ⁽¹⁵⁾

1.3.1. Cíl služeb

- podporovat rozvoj nebo alespoň zachování stávající soběstačnosti uživatele, jeho návrat do vlastního domácího prostředí, obnovení nebo zachování původního životního stylu
- rozvíjet schopnosti uživatelů služeb a umožnit jim, pokud toho mohou být schopni, vést samostatný život
- snížit sociální a zdravotní rizika související se způsobem života uživatelů⁽⁷⁾

Sociální služby jsou poskytovány občanům, kteří je potřebují vzhledem ke svému zdravotnímu stavu nebo věku a kteří bez pomoci společnosti nemohou překonat tíživou sociální situaci nebo nepříznivé poměry a to zejména : rodinám s dětmi, osobám těžce zdravotně postiženým a seniorům, osobám společensky nepřizpůsobeným.⁽¹⁵⁾

Sociální služby zahrnují : sociální poradenství, služby sociální péče, služby sociální prevence.⁽²²⁾

Formy poskytování sociálních služeb : sociální služby se poskytují jako služby pobytové, ambulantní nebo terénní.⁽²²⁾

Sociální poradenství poskytuje osobám v nepříznivé sociální situaci potřebné informace přispívající k řešení jejich situace. Základní sociální poradenství je součástí všech druhů sociálních služeb. Odborné sociální poradenství zahrnuje občanské poradny, manželské a rodinné poradny, aj.⁽⁸⁾

1.3.2. Standardy kvality sociálních služeb v České Republice

Standardy kvality sociálních služeb jsou prvním konkrétním výstupem reformy sociálních služeb.

Standardy kvality sociálních služeb jsou souborem kritérií, jejichž prostřednictvím je definována nezbytná úroveň kvality poskytování sociálních služeb v oblasti personální, procedurální a provozní.⁽¹⁶⁾

Standard lze definovat jako normu požadované úrovně kvality sociální služby, jejíž dosažení je prokazatelné a ověřitelné.⁽¹⁵⁾

Za nejdůležitější jsou považovány *standardy procedurální*, které stanovují, jak má poskytovaná služba vypadat.⁽¹⁶⁾

Mezi procedurální standardy kvalita sociálních služeb jsou zařazeny standardy označené jako : ochrana práv uživatelů sociálních služeb, dohoda, cíle služby a způsoby jejich dosahování, přijímací procedura, individuální plánování služeb, dokumentace a nakládání s osobními údaji. ⁽¹⁵⁾

Personální standardy se věnují personálnímu zajištění služeb. Kvalita služeb závisí na dovednostech, vzdělání pracovníků a podmínkách, které pro práci mají. ⁽¹⁶⁾

Mezi personální standardy jsou zařazeny standardy označené jako : výběr, přijímání a zaškolování nových pracovníků, pracovní podmínky a řízení organizace, profesní rozvoj pracovníků a pracovní tým. ⁽¹⁵⁾

Provozní standardy určují podmínky pro poskytování sociálních služeb jako prostory poskytovaných služeb, jejich dostupnost, ekonomické zajištění a rozvoj jejich kvality. ⁽¹⁶⁾

Mezi provozní standardy jsou zařazeny standardy označené jako : místní a časová dostupnost služby, informovanost o službě, prostředí a materiálně technickém zařízení. ⁽¹⁵⁾

Hlavním smyslem zavádění standardů kvality sociálních služeb je snaha přiblížit prostředí a podmínky pro poskytování sociálních služeb současné úrovni poznání i změnám ve společnosti. ⁽¹⁶⁾

1.4. Pracovní uplatnění osob se změnou pracovní schopností

Práce zaujímá v životě člověka nezastupitelné postavení. Je důležitou podmínkou jeho důstojné existence, přináší mu nejen materiální prospěch, ale současně mu dává pocit seberealizace a společenské užitečnosti. Vřazuje člověka do řádu sociálních vztahů, uspokojuje jeho potřeby a tížádnosti, sebeuplatnění a sebeúcty. V kontextu životní dráhy člověka práce určuje začátek i konec ekonomické aktivity.

Náhlá, neočekávaná ztráta práce je v naší kultuře velkým zásahem do života lidí, je dokonce traumatizujícím existencionálním zážitkem. ⁽¹⁾

1.4.1. Riziková skupina nezaměstnaných

Uplatnění člověka na trhu práce je podmíněné řadou charakteristik (věk, zdravotní stav, vzdělání, pohlaví, příslušnost k etnické skupině), které vyčleňují skupiny lidí s větším rizikem ztráty práce a předurčují je pro dlouhodobou nezaměstnanost. Tyto skupiny jsou také vystaveny riziku opakované nezaměstnanosti. U nás k nim patří mladí lidé, ženy s malými dětmi, zdravotně postižení občané, starší lidé, lidé s nízkým vzděláním, romské etnikum a přicházející emigranti. ⁽¹⁾

Pracovní uplatnění občanů se změněnou pracovní schopností je aktuálním problémem. Nezaměstnanost občanů s postižením je ekonomickou ztrátou pro národní hospodářství. Významný je však také sociální a psychologický aspekt problému. Příjem z pracovní činnosti a seberealizace občana s postižením je dobrým základem pro stav sociálního blaha občana, které je nedílnou součástí zdraví člověka. ⁽¹⁶⁾

Důsledky a omezení plynoucí z mentální retardace se liší člověk od člověka, stejně jako se liší schopnosti lidí bez mentální retardace.. Okolo 87% lidí s mentální retardací je jen mírně postiženo, při přijímání nových informací a zvládnání nových dovedností jsou pomalejší než je průměr. V dospělosti jsou schopni vykonávat řadu zaměstnání. Zbývajících 13% lidí s mentální retardací má vážná funkční omezení. Nicméně, s dostatečnou podporou při rozvoji pracovních dovedností a vyhledávání zaměstnání, které jejich schopnostem odpovídá, mohou být i tito lidé v zaměstnání úspěšní. ⁽⁵⁾

Lidem se zdravotním postižením se poskytuje zvýšená ochrana na trhu práce.

Pracovní rehabilitace - souvislá činnost zaměřená na získání a udržení vhodného zaměstnání osoby se zdravotním postižením, kterou na základě její žádosti zabezpečují úřady práce a hradí náklady s ní spojené. Úřad práce v součinnosti s osobou se zdravotním postižením sestaví individuální plán pracovní rehabilitace.

Příprava k práci - zapracování osoby se zdravotním postižením na vhodné pracovní místo na základě dohody s úřadem práce. Příprava k práci může být prováděna s podporou asistenta. Tato příprava trvá nejdéle 24 měsíců.

Specializované rekvalifikační kurzy - jsou uskutečňovány za stejných podmínek jako ostatní rekvalifikace.

Chráněné pracovní místo a chráněná pracovní dílna

Chráněné pracovní místo je pracovní místo vytvořené zaměstnavatelem pro osobu se zdravotním postižením na základě písemné dohody s úřadem práce. Chráněné pracovní místo musí být provozováno po dobu nejméně 2 let ode dne sjednaného v dohodě.

Chráněná pracovní dílna je pracoviště zaměstnavatele, kde je zaměstnáno nejméně 60 % zaměstnanců se zdravotním postižením.

Příspěvky pro zaměstnavatele

Úřad práce může poskytnout příspěvek zaměstnavateli na vytvoření chráněného pracovního místa a chráněné pracovní dílny.

Zaměstnavateli, který provádí na svém pracovišti přípravu k práci osob se zdravotním postižením, může úřad práce uhradit náklady na přípravu k práci těchto osob. Zaměstnavatelé s více než 25 zaměstnanci v pracovním poměru jsou povinni zaměstnávat osoby se zdravotním postižením ve výši 4 % z celkového počtu svých zaměstnanců. ⁽⁸⁾

1.4.2. Osoby se změněnou pracovní schopností

U lidí se změněnou pracovní schopností (ZPS) vystupují do popředí nejen ekonomické, sociální a psychické problémy, ale zejména problém přiměřeného smyslu života, problém pocitu lidské důstojnosti. Vzhledem ke stále většímu důrazu na produktivitu práce a výkon mají tito lidé v současné společnosti čím dále menší šanci se uplatnit na trhu práce. Doba jejich evidence na úřadech práce převyšuje několikanásobně dobu evidence zdravých jedinců. ⁽¹⁾

Občanem se změněnou pracovní schopností (ZPS) je občan, který má pro dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav podstatně omezenou možnost pracovního uplatnění, popřípadě přípravy k pracovnímu uplatnění. Občany se ZPS jsou též poživatelé důchodů podmíněných dlouhodobě nepříznivým zdravotním stavem, pokud

jim zachovaná pracovní schopnost dovoluje pracovní uplatnění nebo přípravu pro toto uplatnění. Občanem se ZPS je vždy občan, který: je poživitelem částečného invalidního důchodu nebo byl uznán částečně invalidním, i když mu nevznikl nárok na částečný invalidní důchod, nebo mu vznikl nárok na částečný invalidní důchod, avšak tento důchod se pro souběh s příjmem z výdělečné činnosti nevyplácí. Do kategorie občanů se ZPS patří také občan se ZPS s těžším zdravotním postižením, což je občan, který má mimořádně omezenou možnost pracovního uplatnění včetně přípravy k němu a může se uplatnit jen ve zcela úzkém okruhu zaměstnání, popřípadě v zaměstnání za mimořádně upravených pracovních podmínkách. ⁽¹²⁾

Úřady práce ukládají zaměstnavatelům obsazovat volná pracovní místa vymezená pro občany se ZPS pouze těmito občany a vyžaduje od nich seznamy pracovních míst vhodných pro občany se ZPS. Úřady práce vedou evidenci uchazečů se ZPS, poskytují poradenské služby, zabezpečují pracovní rehabilitaci a zřizují výcviková střediska pro občany se ZPS. Úřady práce udělují souhlas zaměstnavateli k rozvázání pracovního poměru se zaměstnancem se ZPS a rozhodují o příspěvku zaměstnavatelům na zřízení a provoz chráněných dílen a pracovišť. ⁽¹⁶⁾

1.4.3. Podporované zaměstnávání

V oblasti zaměstnanosti se angažují i nestátní neziskové organizace. Jejich cílovou skupinou jsou občane se zdravotním handicapem. Činnost těchto organizací je zaměřena na zřizování pracovních míst v podobě chráněných dílen či pracovišť a na zprostředkování zaměstnání občanům zdravotně postiženým.

Nestátní neziskové organizace také působí v oblasti zprostředkování zaměstnání osobám znevýhodněným na trhu práce. Většinou se jedná o zdravotně postižené občany. Jejich cílem je pomoci občanům se zdravotním handicapem zprostředkovat a udržet si práci. Tento program se nazývá podporované zaměstnávání (PZ). ⁽¹⁶⁾

Principy podporovaného zaměstnávání (PZ) vymezují tuto praktickou metodu jako službu od jiných druhů služeb (chráněné dílny, poradny, přechodné zaměstnávání apod.), jako jeden ze způsobů, který výrazně napomáhá znevýhodněným lidem k jejich

pracovnímu uplatnění vstupem do práce. Principy jsou vymezeny smyslem, pro který je PZ realizováno, cílovou skupinou lidí, kterým je PZ poskytováno, cíli, kterých má být v PZ dosahováno, kritérii, která popisují pracovní místo a charakteristikami podpory, kterými je metoda PZ nesena. ⁽¹⁰⁾

Podporované zaměstnávání je komplex služeb, jejichž cílem je poskytnout člověku takovou podporu, aby si našel a udržel místo na otevřeném trhu práce za rovných platových podmínek. Je určeno pro zájemce znevýhodněné na trhu práce tak, že pro získání a udržení pracovního místa potřebují dlouhodobou podporu přímo na pracovišti. Podpora je poskytována podle individuálních schopností a potřeb konkrétního člověka. ⁽⁴⁾

Podporované zaměstnávání je specifický pracovní program, vyznačuje se následujícími rozpoznávacími znaky. Okamžité umístění na pracovní místo, vychází se ze stávajících možností zájemce o práci, na základě kterých se hledá pracovní místo a k tréninku dovedností dochází až po nástupu do práce. Potřebné dovednosti se učí uživatel podporovaného zaměstnávání přímo na pracovišti, toto podporuje mimo jiné sociální integraci. Pracovník s postižením dostává za stejnou práci obdobnou odměnu jako člověk bez postižení, pracovní doba odpovídá běžnému rozsahu úvazku. Pracovní místa jsou umístěna v běžném pracovním prostředí, toto také umožňuje rozvoj smysluplné sociální integrace.

Cílová skupina PZ je vymezena nikoli zdravotní či sociální diagnózou, ale situací nezaměstnaného člověka. Je určena pro natolik znevýhodněné uchazeče o práci, kterým k tomu, aby získali pracovní místo na otevřeném trhu práce, nestačí žádný nástroj aktivní politiky zaměstnanosti. ⁽¹⁶⁾

2. Cíle práce a hypotézy

2.1. Cíle práce

Hlavním cílem mé bakalářské práce je zjistit možnosti pracovního uplatnění mládeže s lehkou mentální retardací v regionu České Budějovice, zejména v prostorách chráněných pracovišť i v dalších formách zaměstnání.

2.2. Hypotézy práce

Hypotéza 1: Mentálně postižení mladí lidé v regionu České Budějovice chtějí být zaměstnáni.

Hypotéza 2: Více mentálně postižených mladých lidí v regionu České Budějovice je zaměstnáno na chráněných pracovištích, než v běžném pracovním poměru.

3. Metodika výzkumu

3.1. Použitá metoda

Provedený výzkum je ze sociologického hlediska výzkumem kvantitativním. Použila jsem při něm polostandardizovaných rozhovorů s představiteli chráněných pracovišť a s pracovními asistenty, společně s údaji od zaměstnanců s lehkým mentálním postižením.

Navštívila jsem Domov sv. Anežky v Čihovicích u Týna nad Vltavou a Kavárnu na půl cesty v Českých Budějovicích a za pomoci předem připravených otázek jsem provedla výzkum.

Rozhovor probíhal tak, aby příliš nenarušoval běžný chod práce respondentů. Sběr dat probíhal v časovém rozmezí dvou měsíců a sice březen, duben 2007.

S průběhem mého výzkumu bylo seznámeno vedení organizace, představitelé chráněných pracovišť, pracovní asistenti a zaměstnanci s lehkým mentálním postižením.

V rozhovoru se zaměstnanci s lehkým mentálním postižením bylo položeno 5 identifikačních otázek a dále, v rámci uvedeného rozhovoru, následovalo deset otázek s kombinací otevřených a uzavřených otázek. S pracovními asistenty byl veden polostandardizovaný rozhovor, kdy byly položeny čtyři identifikační otázky. V další části rozhovoru následovalo deset otázek s kombinací otevřených a uzavřených otázek. V polostandardizovaném rozhovoru s představiteli chráněných pracovišť bylo položeno sedm identifikačních otázek a dále následovalo patnáct otázek s kombinací otázek otevřených a uzavřených.

3.2. Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor byl tvořen zaměstnanci chráněných pracovišť s lehkým mentálním postižením ve věku do 26 let, pracovními asistenty a představiteli chráněných pracovišť v regionu České Budějovice.

Výzkum nejprve probíhal v Domově sv. Anežky v Čihovicích u Týna nad Vltavou, kde jsem vedla rozhovor se zaměstnanci s lehkým mentálním postižením, s představiteli chráněných pracovišť a s pracovními asistenty. V Domově svaté Anežky jsem vedla rozhovor s 10 lehce mentálně postiženými zaměstnanci. V Domově sv. Anežky byl dále veden rozhovor s 1 pracovním asistentem a se šesti vedoucími dílen. Další fáze výzkumu probíhala v Kavárně na půl cesty v Českých Budějovicích, kde byl rozhovor veden se 4 zaměstnanci s mentálním postižením, s jedním vedoucím pracovníkem a s 4 pracovními asistenty. Tyto rozhovory byly zaznamenány do záznamového archu, na kterém byly připraveny otázky.

Důležitým kritériem při výzkumu byl věk zaměstnanců s mentálním postižením, který byl stanoven na věk do 26let. U představitelů chráněných pracovišť a pracovních asistentů žádné kritérium stanovené nebylo.

4. VÝSLEDKY

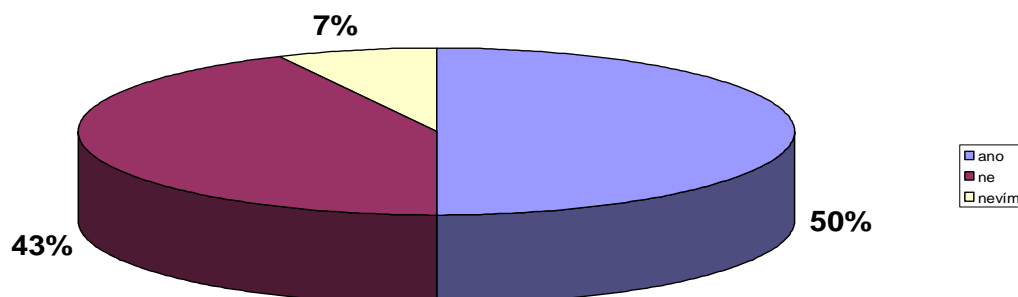
4.1. Rozhovory se zaměstnanci s mentální poruchou

V rámci výzkumu bylo osloveno 14 lehce mentálně postižených mladých lidí. Průměrný věk oslovených činil 25 let. Bylo osloveno 6 žen a 8 mužů. Průměrná délka zaměstnání oslovených činila 4roky. Oslovení mentálně postižení pracovníci se zaškolili v profesi, kterou nyní vykonávají. Na současné zaměstnání byli oslovení v průměru nuceni čekat 1 rok.

Otázka č. 1.

Trvalo nalezení Vašeho současného zaměstnání podle Vás dlouho ?

Graf č.1

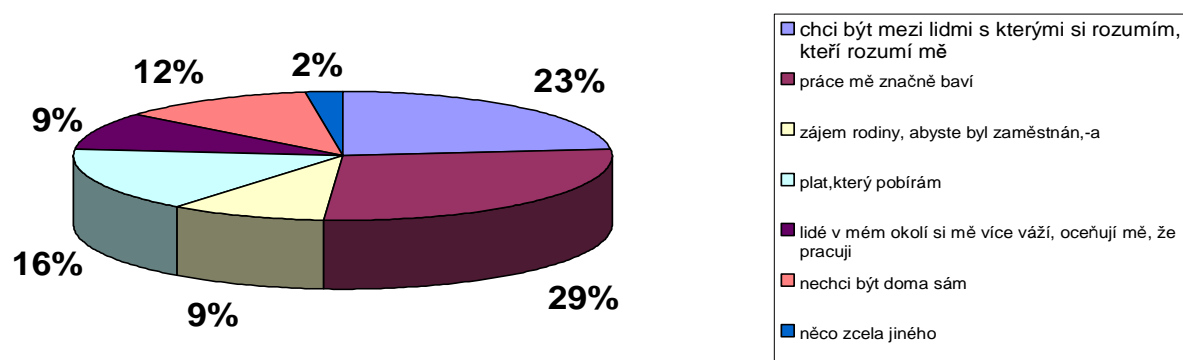
ZDROJ : Vlastní výzkum

Na otázku, zda trvalo nalezení současného zaměstnání dlouho, odpovědělo 50% respondentů, že ano, 43% respondentů, že ne a 7% respondentů odpovědělo, že neví.

Otázka č. 2.

Z jakých důvodů pracujete (dotazovaný může vybrat více odpovědí)

Graf č.2.

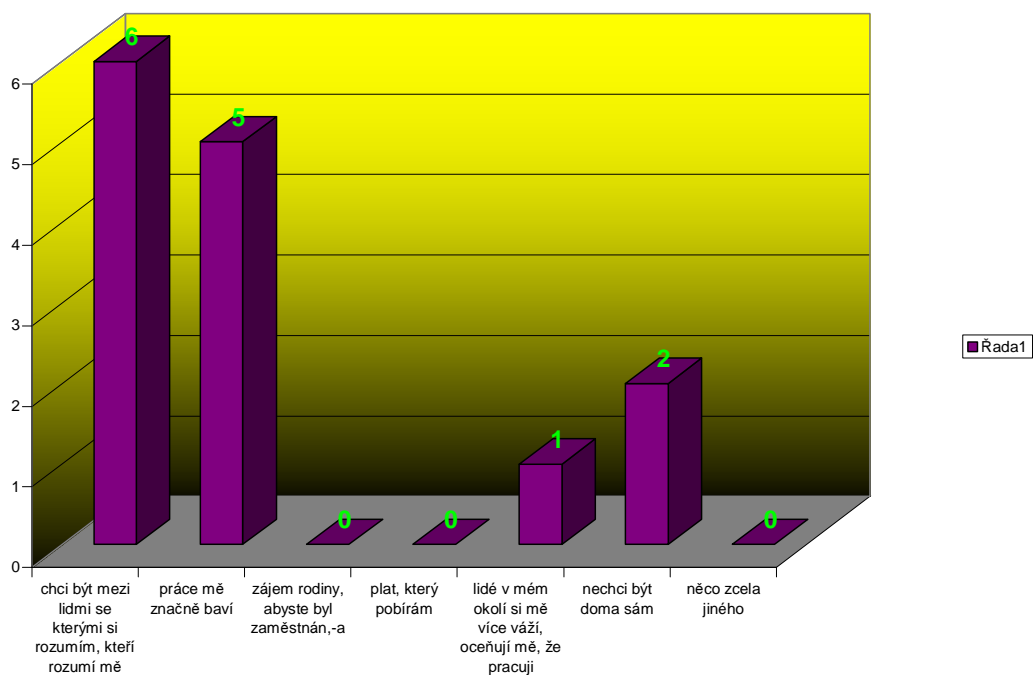
ZDROJ : Vlastní výzkum

Na otázku, z jakých důvodů respondenti pracují vyplývá, že nejčastěji je to z důvodu, že je práce značně baví a že chtějí být mezi lidmi, se kterými si rozumí a kteří rozumí jim. Dalším důvodem je podle výzkumu fakt, že respondenti nechtějí být doma sami a také plat, který pobírají za provedenou práci.

Otázka č. 3.

Jaký je ten nehlavnější důvod, že pracujete ? (dotazovaný vybere pouze jednu z odpovědí)

Graf č. 3

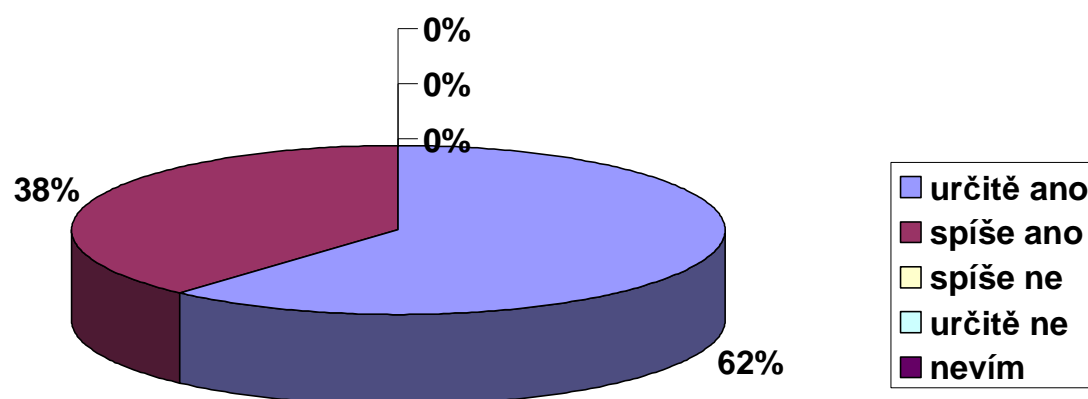
ZDROJ : Vlastní výzkum

Na otázku, jaký je ten nehlavnější důvod, proč respondent pracuje, odpověděla většina respondentů, že hlavním důvodem je , že chtějí být mezi lidmi, se kterými si rozumí a kteří rozumí jim. Dalším důvodem je, že nechtějí být doma sami a také fakt, že si jich okolí více váží a oceňuje je, že pracují.

Otázka č. 4.

Být zaměstnán je zajímavější, než trávit čas bez zaměstnání ?

Graf č.4.

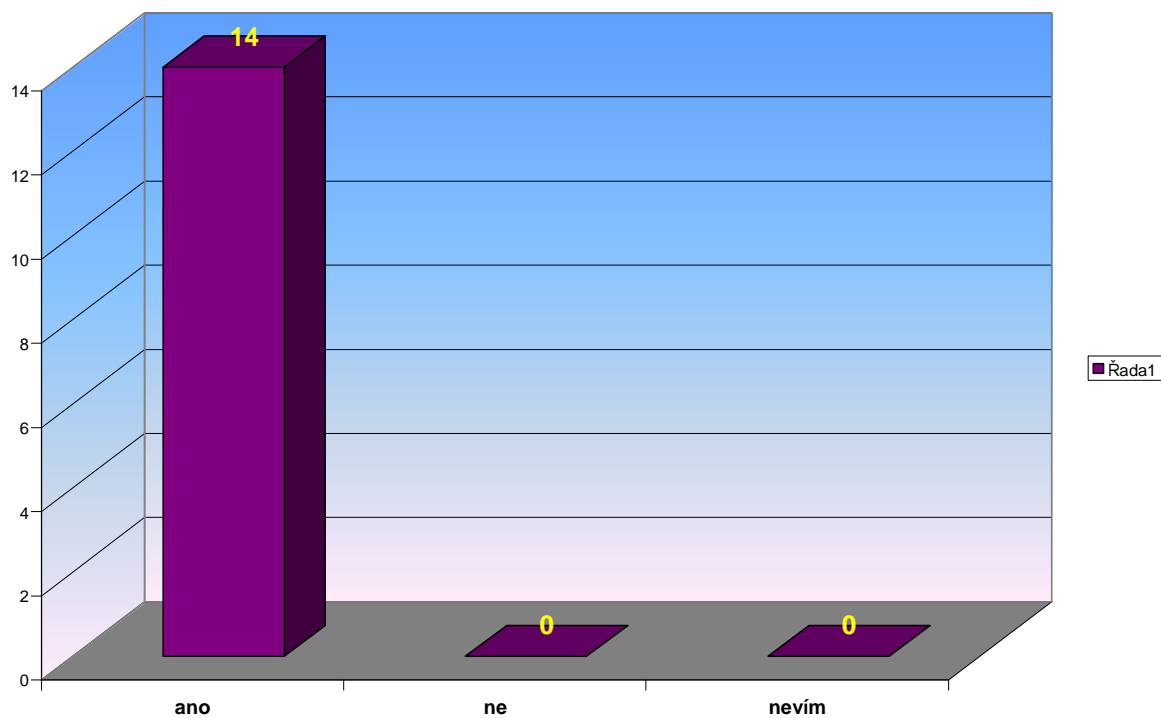
ZDROJ : Vlastní výzkum

Na otázku, zda je být zaměstnán zajímavější než trávit čas bez zaměstnání, odpověděla většina respondentů, že určitě ano.

Otázka č. 5.

Být zaměstnán je pro mě v mém životě moc důležité

Graf č.5.

ZDROJ : Vlastní výzkum

Na otázku, jestli je pro respondenty zaměstnání v životě důležité, všichni respondenti odpověděli, že ano.

Otázka č. 6.

Co Vás na Vašem zaměstnání nejvíce zajímá, baví, co Vám nejlépe podle Vás jde ?

Respondent 1. Na mém zaměstnání mě baví vše a ráda dělám všechny činnosti, které mám vykonat. Myslím si, že mi všechny činnosti jdou dobře.

Respondent 2. Ze všech činností, které vykonávám mě nejvíce baví tkaní, které mi také nejvíce jde.

Respondent 3. Na mém zaměstnání mě baví vše. Nejvíce mi jde vydávání obědů a práce v kuchyni.

Respondent 4. V mém zaměstnání mě baví všechny činnosti, nejvíce mi jde výroba a retušování hrnečků.

Respondent 5. V práci mě baví všechny činnosti, nejvíce mi jde práce se dřevem a práce se stroji.

Respondent 6. V zaměstnání mi jdou všechny činnosti, nejvíce mě baví práce u kávovaru a vyšívání ve chvílích volna.

Respondent 7. Nejvíce mě baví vyšívání obrázků a tkaní. Myslím si, že mi jdou všechny činnosti, které vykonávám.

Respondent 8. V mém zaměstnání mi jdou všechny druhy práce. Nejvíce mě baví sbírání papírků a sekání trávy.

Respondent 9. Nejvíce mě v zaměstnání baví příprava kávy a nápojů. Myslím si, že mi jdou všechny činnosti.

Respondent 10. V práci mi jdou všechny činnosti, nejvíce mě baví příprava nápojů, přijímání objednávek od hostů.

Respondent 11. Nejvíce mě zajímá obsluhování hostů, baví mě příprava nápojů. Myslím si, že mi jdou všechny činnosti.

Respondent 12. Na mé práci mě nejvíce mě zajímá práce v keramické dílně, nejvíce mě baví výroba hrnečků. Myslím, že mi jdou všechny činnosti.

Respondent 13. Nejvíce mě baví vyšívání vzorů na látku a tkaní. Činnosti, které vykonávám mi jdou všechny.

Respondent 14. Na mém zaměstnání mě zajímá vše. Nejvíce mě baví sekání trávy.

Otázka č. 7.

Co Vás naopak nejméně zajímá, co Vás na Vaší práci nebaví, co Vám nejde ?

Respondent 1. V mém zaměstnání mě nebaví každodenní úklidy.

Respondent 2. V zaměstnání mě nebaví sečení trávy, což mi také nejde.

Respondent 3. Nejvíce mě nebaví úklidy, které se stále dokola opakují.

Respondent 4 . Nezajímá a ani mi nejde práce v jiných dílnách.

Respondent 5. V práci mi moc nejde měření délek dřeva.

Respondent 6. V práci mě nebaví jen tak sedět a čekat na zákazníky.

Respondent 7. V zaměstnání mě nebaví úklidy a vytírání chodeb.

Respondent 8. Při mé práci mě nebaví zametat okolí.

Respondent 9. Při práci mě nebaví čekat na zákazníky a nepracovat.

Respondent 10. V zaměstnání mě nebaví úklidy.

Respondent 11. V práci mě nebaví, když není co dělat.

Respondent 12. Nebaví mě úklidy a nejdou mi práce v jiných dílnách.

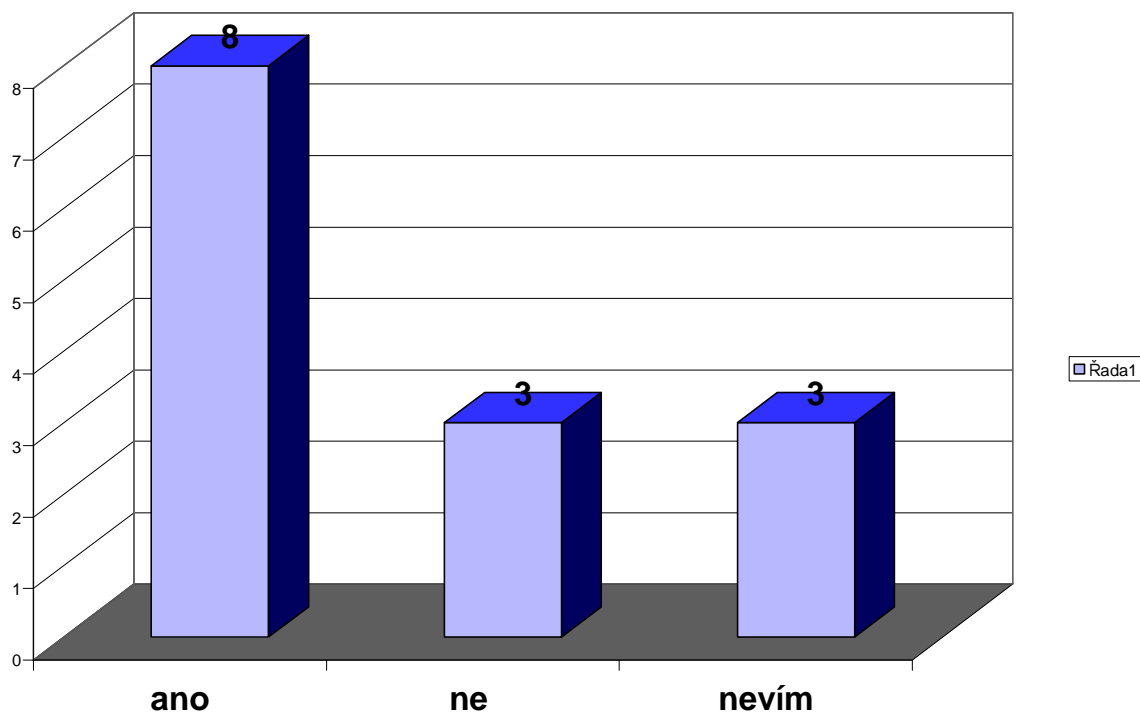
Respondent 13. V zaměstnání mi nejde a ani mě nebaví vydávání obědů.

Respondent 14. Při práci mě nebaví úklidy a práce v jiných dílnách.

Otázka č. 8.

Pokud by Vám byla práce znovu nabídnuta, přijal/a byste ji ?

Graf č. 8.

ZDROJ : Vlastní výzkum

Na otázku, zda by respondenti současné zaměstnání znovu přijali, většina odpověděla ano (8), další část respondentů odpověděla, že ne (3) a ostatní respondenti neví (3).

Otázka č. 9.

Pokud byste práci, kterou nyní vykonáváte nepříjal,-a, jakou práci byste chtěl,-a vykonávat ?

Respondent 1. Chtěl bych dělat výčepního.

Respondent 2. Chtěl bych dělat ředitele.

Respondent 3. Chtěla bych pracovat v tkalcovské dílně a tkát.

Respondent 4. Chtěla bych malovat obrazy.

Respondent 5. Nevím, co bych chtěl dělat.

Respondent 6. Chtěl bych chodit do školy a pak dělat policistu.

Respondent 7. Chtěla bych pracovat s dětmi ve školce.

Respondent 8. Chtěl bych dělat malíře a natěračě.

Respondent 9. Chtěla bych dělat učitelku ve školce.

Respondent 10. Chtěla bych dělat zdravotní sestřičku.

Respondent 11. Chtěl bych dělat kuchaře.

Respondent 12. Chtěl bych dělat kuchaře.

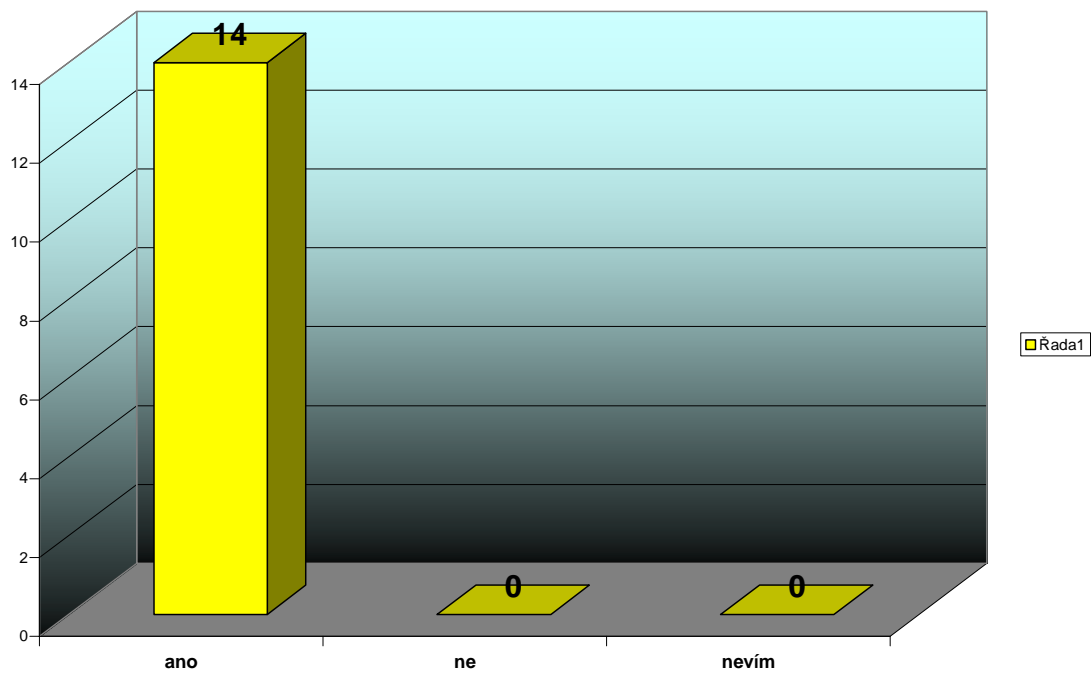
Respondent 13. Chtěl bych dělat hlídače.

Respondent 14. Chtěla bych pracovat v domově důchodců.

Otázka č.10.

Myslíte si, že lidé u Vás na pracovišti jsou k Vám dostatečně pozorní, milí?

Graf č. 10.1.

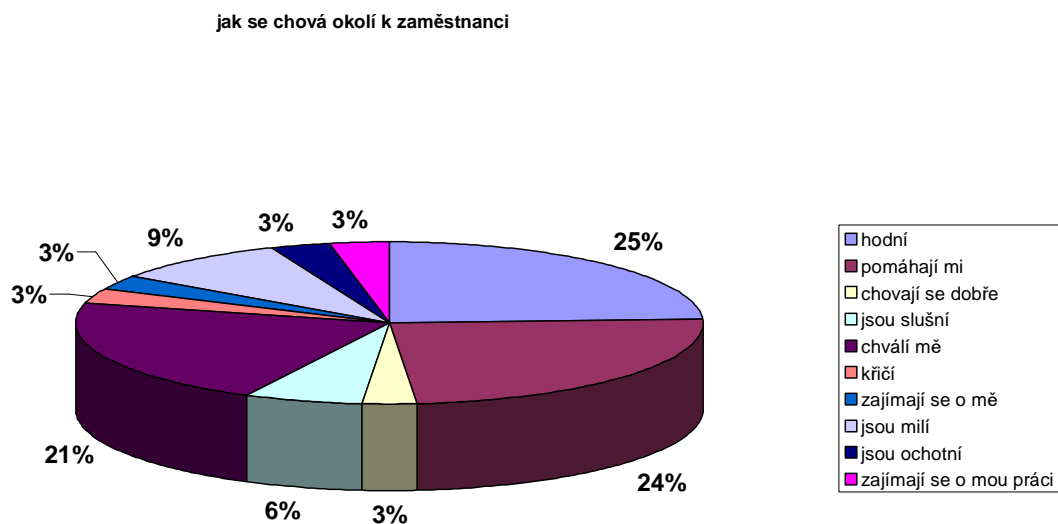

ZDROJ : Vlastní výzkum

Na otázku, jestli je k nim lidé na pracovišti chovají dostatečně pozorně a mile, všichni respondenti odpověděli že ano.

Graf č. 10.2.

Dotazovaný popíše, jak se k němu jeho okolí v zaměstnání chová

ZDROJ : Vlastní výzkum

Na tuto otázku většina respondentů odpověděla, že jsou k nim lidé na pracovišti z 25% hodní, z 24% jim pomáhají a z 21% tyto respondenty chválí. Dalšími způsoby chování okolí k respondentům je slušnost okolí, chovají se mile, zajímají se o respondenta a jeho práci, jsou ochotní, chovají se dobře, ale také křičí, pokud se jim něco nepovede.

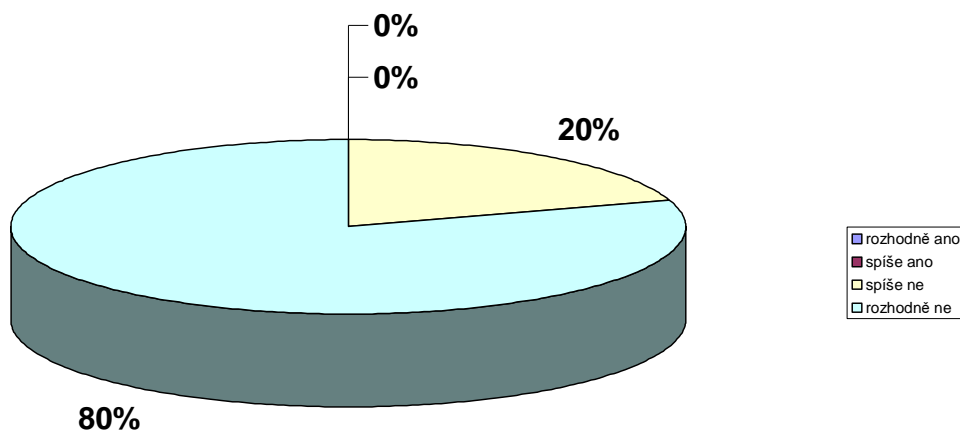
4.2. Rozhovor s pracovními asistenty mentálně retardované mládeže

Na úvod rozhovoru s dotazovanými pracovními asistenty jsou použita několik identifikačních otázek. Podařilo se mi oslovit 5 pracovních asistentů. Z toho 3 byly ženy a 2 muži. Věk oslovených se pohyboval v rozmezí od 26 let do 57 let. Pracovní asistenti pracovali v organizacích Domov sv. Anežky a občanské sdružení na půli cesty. Jako hlavní důvody výběru své profese respondenti uváděli zájem o pomoc lidem a získání zaměstnání.

Otázka č. 1.

Domníváte se, že mají v současné době lidé s lehkou mentální retardací dostatek pracovních příležitostí na volném trhu práce ?

Graf č.1.

ZDROJ : Vlastní výzkum

Na položenou otázku, která se týkala možnosti pracovního uplatnění lidí s lehkou mentální retardací, odpovědělo 80 % dotazovaných pracovních asistentů

mentálně postižených , že se domnívají, že pracovní příležitostí na volném pracovním trhu pro mentálně postižené nejsou. Podobně reagovala i zbývající část dotazovaných, která odpověděla, že pracovní příležitosti pro mentálně postižené na pracovním trhu spíše nejsou (20 % odpovědí). Žádný z dotazovaných pracovních asistentů se nedomníval, že pracovní příležitosti pro mentálně postižené na volném trhu práce rozhodně jsou (0 % odpovědí) a rovněž žádný z dotazovaných se nedomníval, že pracovní příležitosti na volném trhu práce spíše jsou (0% odpovědí).

V rámci otázky č. 1 byla navíc položena otevřená podotázka: **Vysvětlete, proč jste se rozhodli pro danou odpověď?** Dotazovaný respondent se měl blíže vyjádřit k tomu, proč se domnívá, že pro mentálně postižené je: a) rozhodně dostatek pracovních příležitostí na volném trhu práce; b) spíše je dostatek; c) spíše není dostatek; d) rozhodně není dostatek pracovních příležitostí.

Respondent 1. Je nedostatek pracovních míst, snížená možnost lidí s postižením běžné práce, větší zájem zaměstnavatelů o “zdravé“ zaměstnance.

Respondent 2. Nezájem zaměstnavatelů o zaměstnávání těchto osob

.

Respondent 3. Je snížená poptávka zaměstnavatelů o zaměstnávání lidí s postižením, nedostatek vhodných pracovních míst.

Respondent 4. Zaměstnavatelé v tom nevidí takové výhody, je nedostatek vhodných pracovních míst pro lidi s postižením.

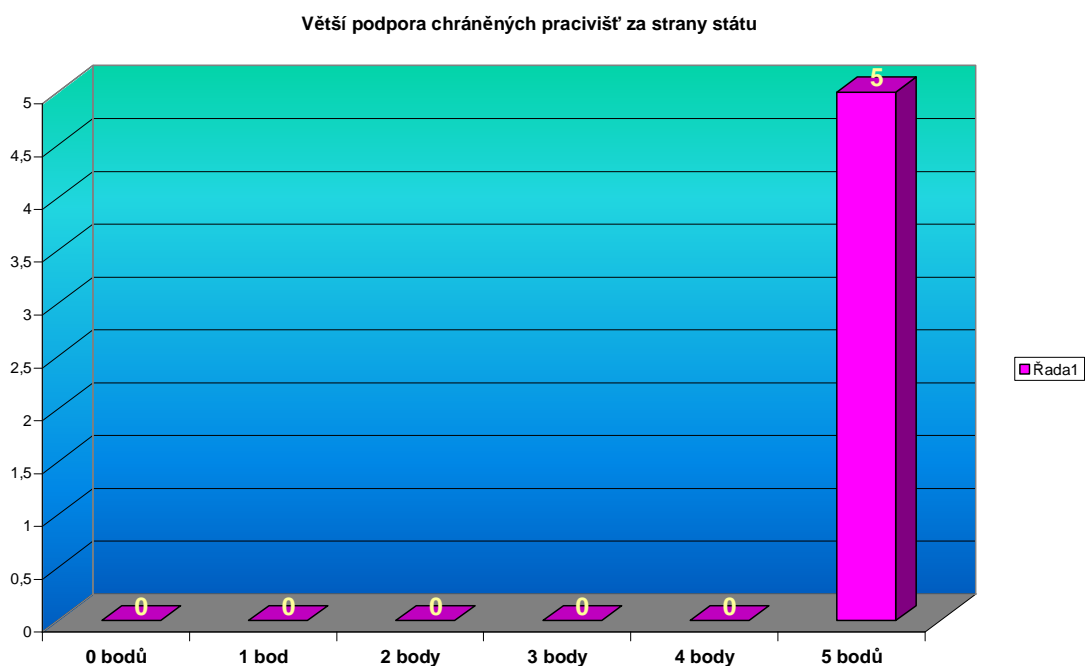
Respondent 5. Je snížená poptávka zaměstnavatelů.

Otázka č. 2.

Na otázku č.1 bezprostředně navazovala otázka č.2, která hledala odpověď (postoj, názor pracovního asistenta) na možnosti řešení zaměstnávání mentálně postižených.

Pokud dotazovaný odpověděl –„spíše není dostatek pracovních příležitostí“ a „rozhodně není dostatek pracovních příležitostí“ pro mentálně postižené, co by podle jeho názoru tuto situaci mohlo vyřešit ? Dotazovaní měli označit význam, který přikládají jednotlivým podporám rozvoje pracovních příležitostí. Význam byl odstupňován pomocí bodů. Čím větší význam, tím více bodů měli respondenti vybrat. Respondenti měli k dispozici (0,1,2,3,4,5) bodů.

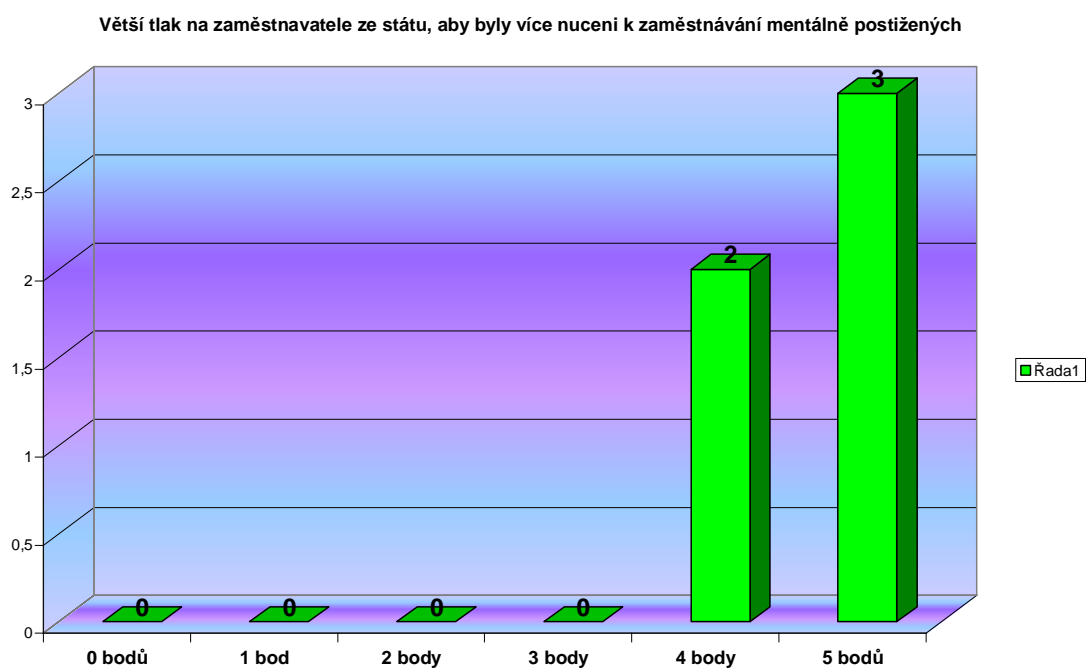
Graf 2.1.

ZDROJ : Vlastní výzkum

Všech pět dotazovaných respondentů zdůraznilo význam podpory chráněných pracovišť ze strany státu. Všech pět jich ze zvolené pětibodové stupnice vybralo 5 bodů.

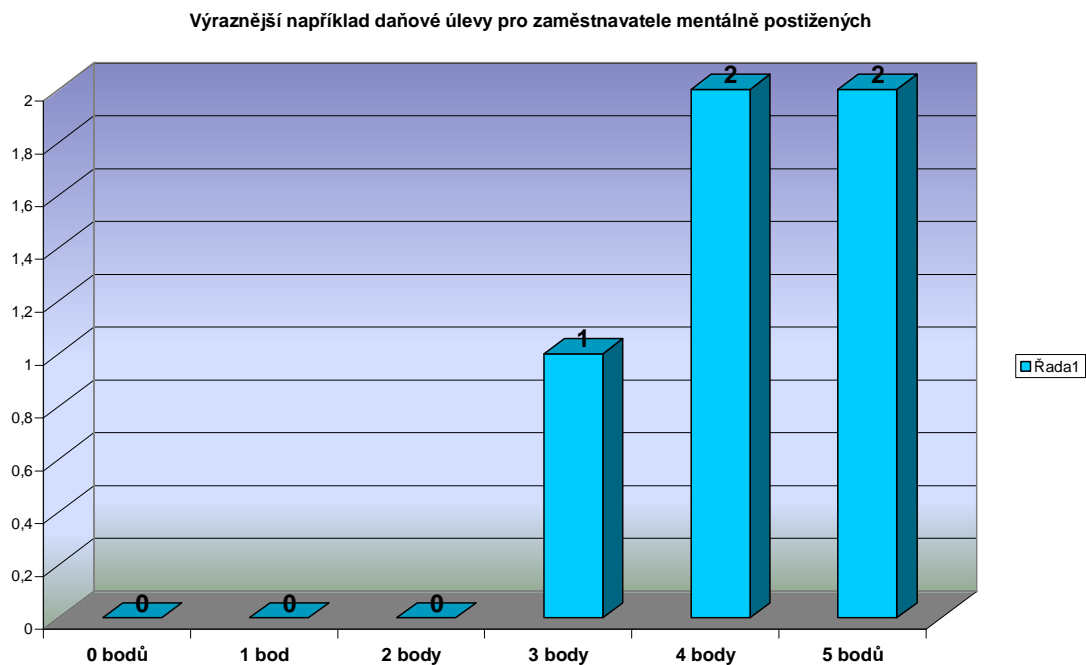
Graf 2.2.

ZDROJ : Vlastní výzkum

Tři respondenti zvolili 5 bodů pro „Větší tlak na zaměstnavatele, aby byli více nuceni zaměstnávat mentálně postižené“. Dva pak 4 body.

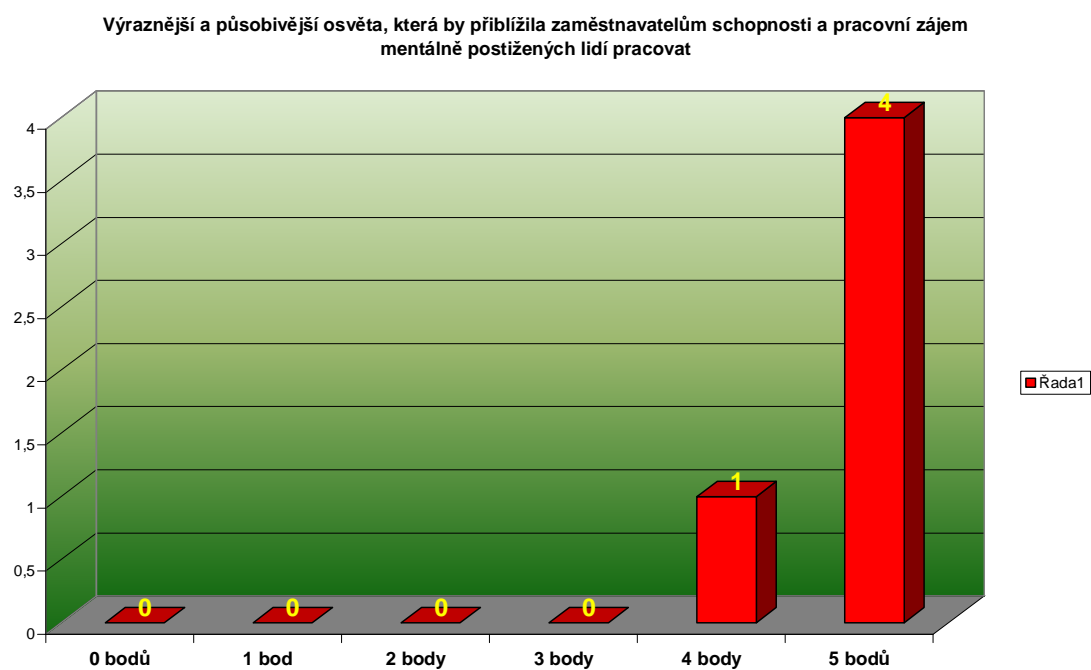
Graf 2.3.

ZDROJ : Vlastní výzkum

2 respondenti zvolili 5 bodů pro „výraznější daňové úlevy pro zaměstnavatele mentálně postižených, 2 respondenti zvolili 4 body a 1 respondent zvolil 1 bod pro „výraznější daňové úlevy pro zaměstnavatele mentálně postižených.

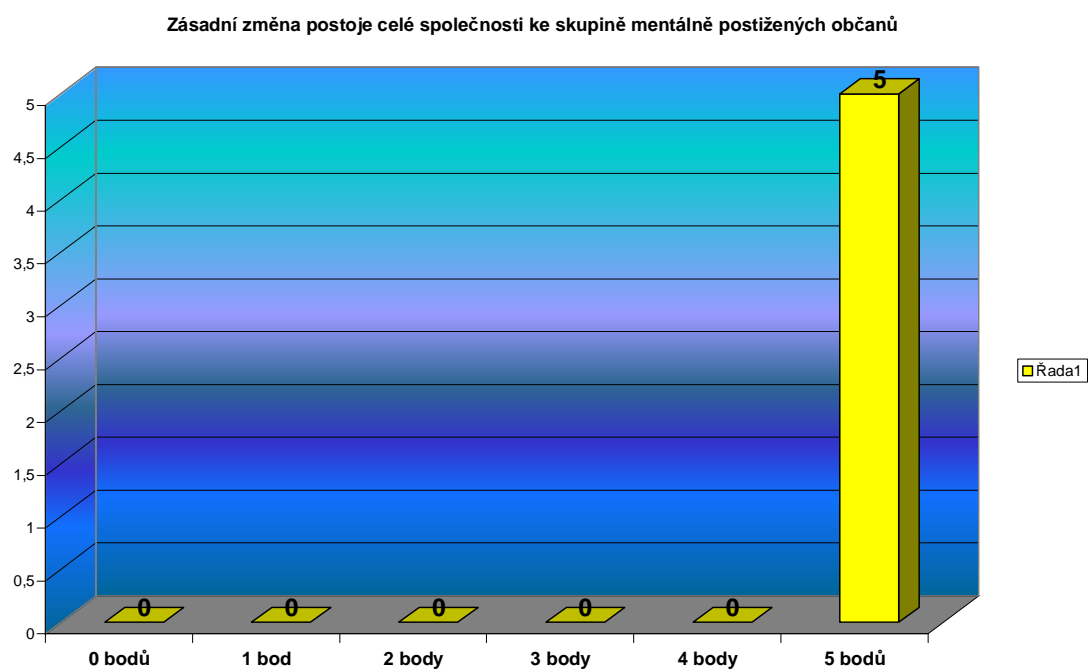
Graf 2.4.

ZDROJ : Vlastní výzkum

4 respondenti zvolili 5 bodů pro „výraznější a působivější osvětu, která by přiblížila zaměstnavatelům schopnosti a pracovní zájem mentálně postižených lidí pracovat“. Jeden respondent zvolil pro stejnou možnost 4 body.

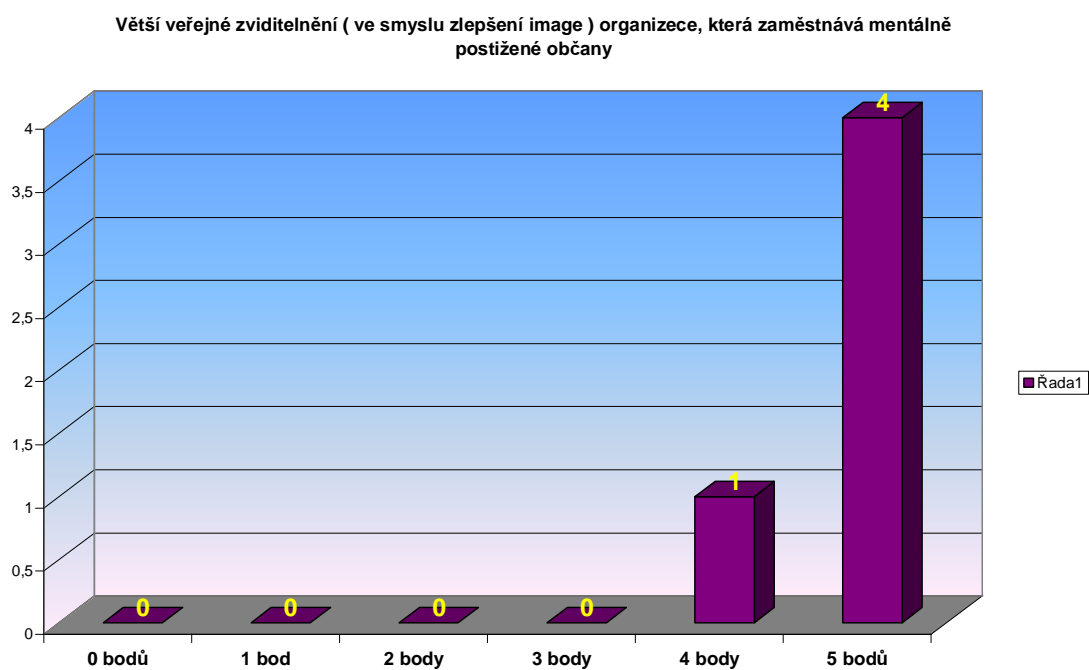
Graf 2.5.

ZDROJ : Vlastní výzkum

Všichni respondenti zvolili 5 bodů pro „zásadní změnu celé společnosti ke skupině mentálně postižených občanů.“

Graf 2.6.

ZDROJ : Vlastní výzkum

4 respondenti zvolili 5 bodů pro „větší veřejné zviditelnění (ve smyslu zlepšení image) organizace, která zaměstnává mentálně postižené občany.“

N další možnost, kde respondenti měli uvést něco jiného, co by situaci mohlo vyřešit, žádný z respondentů neodpověděl.

Otázka č. 3.

Jak dlouho v průměru trvá, než se najde vhodná práce pro mladého lehce mentálně postiženého člověka ? Na tuto otevřenou otázku odpovídali respondenti takto:

Respondent 1 . Myslím si, že vhodná práce se pro mentálně postiženého člověka najde během 1 měsíce a déle, ale záleží na možnostech pracovního uplatnění v dané oblasti.

Respondent 2. Podle mého názoru se vhodná práce najde během 1 roku.

Respondent 3. Myslím si, že nalezení vhodné práce trvá déle než 6 měsíců.

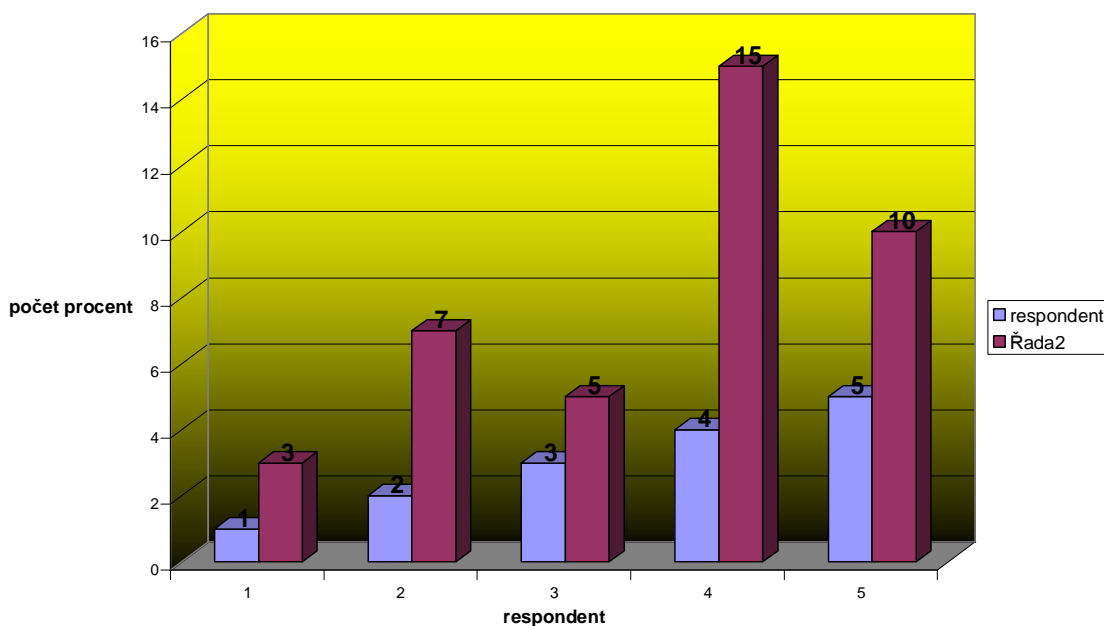
Respondent 4. Podle mého názoru hledání vhodného zaměstnání trvá v průměru 6 měsíců.

Respondent 5. Myslím, že nalezení vhodného zaměstnání trvá déle než 1 rok.

Otázka č. 4.

Přibližně kolik procent lehce mentálně postižených mladých lidí se podaří během roku umístit ?

Graf č. 4

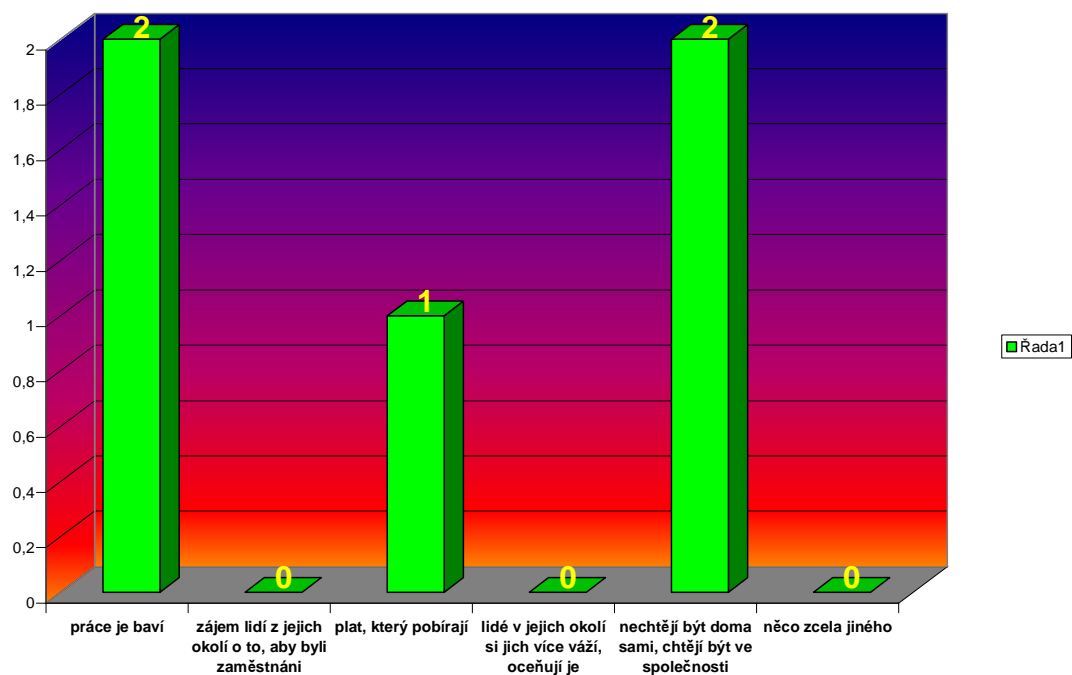
ZDROJ : Vlastní výzkum

Na tuto otázku odpověděl respondent 1, že během roku se podaří najít vhodná práce asi pro 3% lidí s lehkým mentálním postižením, respondent 2 odpověděl, že se vhodná práce najde pro 7% lidí s lehkým mentálním postižením, respondent 3 na tuto otázku odpověděl, že se práce najde pro 5% lidí s lehkým mentálním postižením, respondent 4 odpověděl, že se najde vhodná práce pro 15% osob s lehkým mentálním postižením a respondent 5 odpověděl, že se vhodná práce najde pro 10% osob s lehkým mentálním postižením.

Otázka č. 5.

Co je, podle Vás, ten nejhlavnější důvod lehce mentálně postiženého mladého člověka hledat zaměstnání ? (dotazovaný vybere pouze jednu z odpovědí)

Graf č. 5.

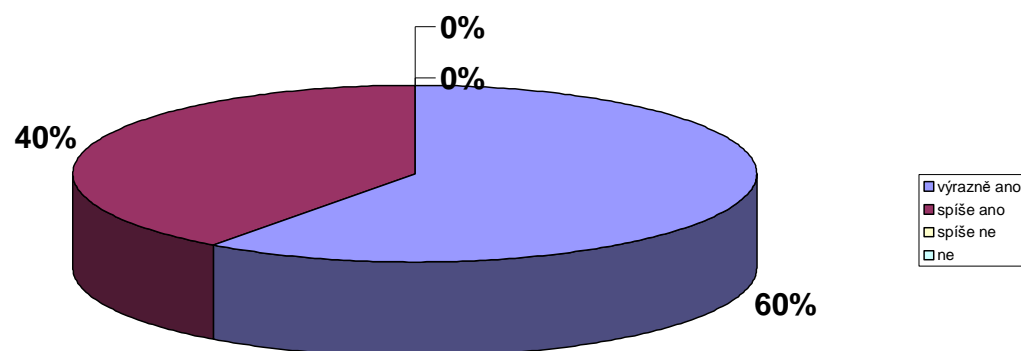
ZDROJ : Vlastní výzkum

Na tuto otázku 2 respondenti odpověděli, že je to z důvodu, že je práce zajímavá a baví, 2 respondenti odpověděli, že důvodem je fakt, že nechtějí být doma sami, chtějí být ve společnosti a jeden respondent odpověděl, že důvodem je plat, který pobírají.

Otázka č.6.

Váží si podle Vás lehce mentálně postižení být zaměstnání ?

Graf č.6.

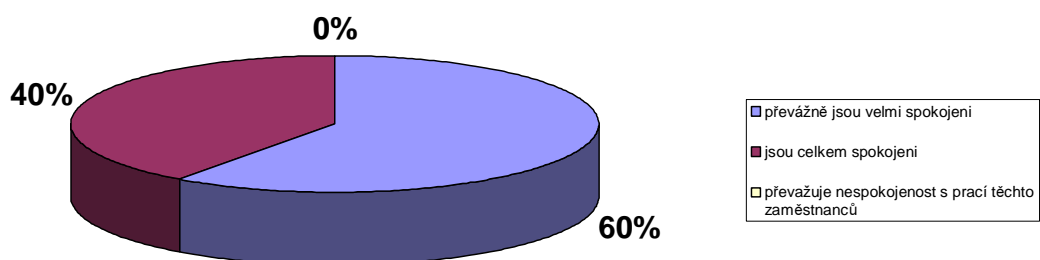
ZDROJ : Vlastní výzkum

Na položenou otázku, zda si lehce mentálně postižení váží možnosti být zaměstnání odpovědělo 60 % respondentů, že výrazně ano a 40 % respondentů, že spíše ano.

Otázka č. 7.

Jak jsou zaměstnavatelé ve většině případů spokojeni, případně nespokojeni s prací zaměstnanců s lehkou mentální retardací ?

Graf č. 7.

ZDROJ : Vlastní výzkum

Na položenou otázku, zda jsou zaměstnavatelé spokojeni, případně nespokojeni s prací zaměstnanců s lehkou mentální retardací 60 % respondentů odpovědělo, že jsou převážně velmi spokojeni a 40 % respondentů odpovědělo, že jsou celkem spokojeni.

Otázka č. 8.

Co považujete za specifické stránky práce lidí s lehkým mentálním postižením ?

Respondent 1. Za specifické stránky práce mentálně postižených považuji pomalejší adaptace na prostředí, pomalejší chápavost, radost z provedené práce, častější nemocnost.

Respondent 2. Myslím si, že specifickými stránkami mentálně postižených jsou pomalejší chápavost, potřeba delšího času a práci, ochota.

Respondent 3. Podle mého názoru je to radost z práce, ale také kolísavá výkonnost.

Respondent 4. Myslím, že mezi specifické stránky mentálně postižených patří nadšení z práce, zájem o práci, častější nemocnost a potřeba časté pomoci ostatních.

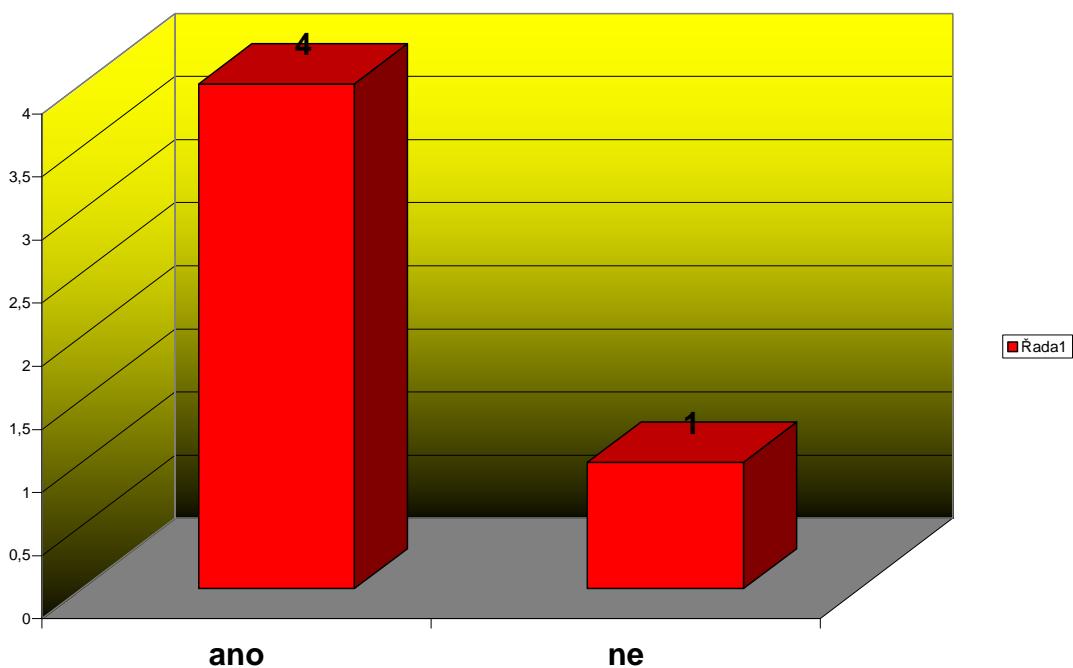
Respondent 5. Podle mého názoru jsou hodní, slušní, důslední a ochotní pomáhat.

Otázka č. 9.

Existuje nějaký zásadní rozdíl mezi pracovní činností lehce mentálně postižené mládeže a ostatních věkových kategorií lehce mentálně postižených lidí ?

(dotazovaný uveďte, proč se rozhodl pro ano, ne)

Graf č. 9.

ZDROJ : Vlastní výzkum

Na tuto otázku 4 respondenti odpověděli, že rozdíl mezi pracovní činností lehce mentálně postižené mládeže a ostatních věkových kategorií lehce mentálně postižených lidí existuje a 1 respondent odpověděl, že rozdíl neexistuje.

Dotazovaný uvede, proč nedomnívá, že ano.

Respondent 1. Větší radost z práce, svědomitější, více si váží práce.

Respondent 2. Větší radost z práce.

Respondent 3. Větší důležitost práce pro mládež s lehkým mentálním postižením.

Respondent 4. Rozumnější, zodpovědnější, větší důležitost práce.

Dotazovaný uvede, proč se domnívá, že ne.

Respondent 5 . Chtějí pracovat všichni a proto se práci snaží vykonávat jak nejlépe dovedou.

Otázka č. 10.

Co by se mělo změnit, zlepšit ze strany společnosti k problematice zaměstnávání mentálně postižených ?

Respondent 1. Důležité je, neotáčet se zády k lidem s postižením, nutná je také větší osvěta, dále zvýšení propagace výrobků lidí s mentálním postižením a rozvoj chráněných dílen.

Respondent 2. Neodsuzovat tyto lidi a uvědomit si, že i přes své postižení mají stejná práva. Dále je podle mého názoru nutné zlepšení chování společnosti k takto postiženým lidem a nabídnout dostatek vhodných pracovních míst.

Respondent 3. Myslím si, že je nutné být otevřenější k možnostem zaměstnávání lidí s postižením, je nutné zajistit dostatek pracovních míst ze strany zaměstnavatelů.

Respondent 4. Zajistit dostatek vhodných pracovních míst pro lidi s postižením, větší podpora ze strany společnosti.

Respondent 5. Myslím, že je nutné si uvědomit, že tito lidé tu jsou a proto by se mělo zlepšit chování společnosti a dát jim šanci pracovat.

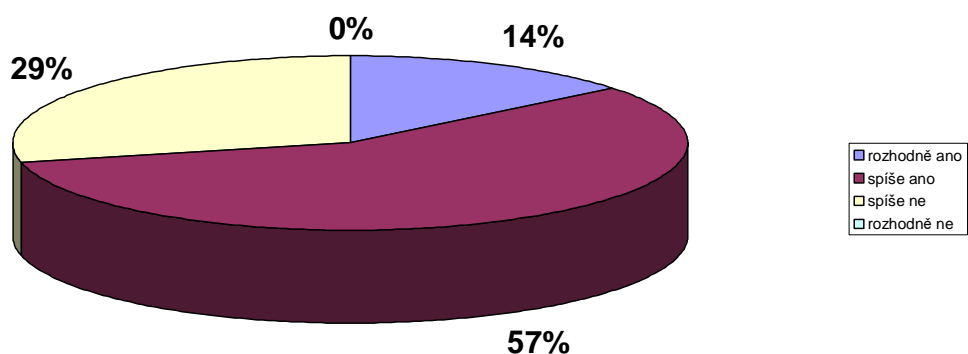
4.3. Rozhovor s představiteli chráněných pracovišť

V rámci výzkumu bylo osloveno sedm vedoucích pracovníků ze sedmi chráněných pracovišť. Výzkum probíhal v těchto chráněných pracovištích: chráněná tkalcovská dílna, chráněná truhlářská dílna, farmáři, chráněná keramická dílna, retuše keramické dílny a kavárna na půli cesty. Mezi hlavní důvody založení organizace patřilo: pomoci lidem s postižením začlenit se do běžného života, získat pracovní dovednosti. Mezi primární cíle, kterých má být dosaženo, oslovení vedoucí pracovníci řadili: zlepšení nebo stabilizaci sociálního, duševního, pracovního a tělesného stavu uživatelů sociálních služeb a zaměstnance se zdravotním postižením, jeho aktivizace, umožnění pracovního uplatnění a smysluplného využití volného času. Nejčastější právní formou organizace, která se ve výzkumu objevila patřila forma –o.p.s., o.s. Průměrně oslovená chráněná pracoviště zaměstnávají 20 zaměstnanců s lehkou mentální retardací. Ve věkové kategorii 15- 26 se vyskytlo 14 zaměstnanců. Chráněná pracoviště rovněž zaměstnávala zaměstnance postižené se ZPS a duševním onemocněním.

Otázka č. 1.

Domníváte se, že mají v současné době lidé s lehkou mentální retardací dostatek pracovních příležitostí v chráněných pracovištích ?

Graf č.1.

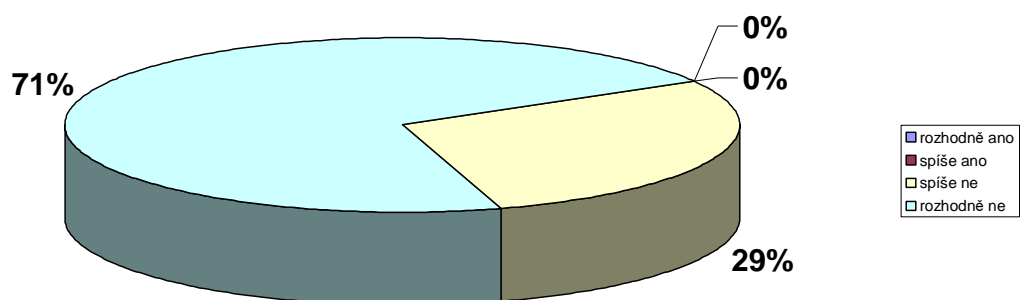
ZDROJ : Vlastní výzkum

Na otázku týkající se možnosti pracovního uplatnění lidí s lehkou mentální retardací v chráněných pracovištích odpověděla většina dotazovaných vedoucích pracovníků (57%), že se domnívá, že možnost uplatnění mentálně postižených v chráněných pracovištích je rozhodně dostatečná. Podobně odpovědělo 14 % dotazovaných, kteří se domnívají, že je spíše dostatečná. Naopak 29 % se domnívá, že možnost uplatnění pro mentálně postižené spíše není. Nikdo z dotazovaných se však nedomnívá, že by možnost uplatnění pro mentálně postižené v prostoru chráněných pracovišť rozhodně nebyla.

Otázka č. 2.

Domníváte se, že mají v současné době lidé s lehkou mentální retardací dostatek pracovních příležitostí na volném trhu práce ?

Graf č. 2.

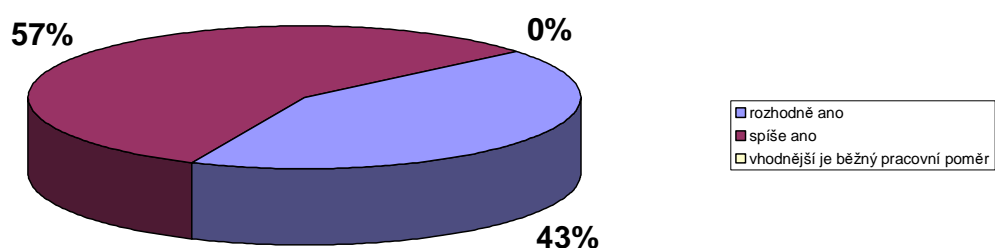
ZDROJ : Vlastní výzkum

Na rozdíl od otázky č.1, která se týkala názorů na možnost uplatnění v prostoru chráněných pracovišť, se většina dotazovaných 71% shodla na tom, že možnost uplatnění mentálně postižených na volném trhu práce je rozhodně nedostačující. Také zbývajících 29 % se vyjádřilo podobně, tedy, že možnost uplatnění na volném trhu práce pro mentálně postižené spíše není. Kladně, na možnost uplatnění se mentálně pracujících na volném trhu práce, nikdo neodpověděl.

Otázka č. 3.

Domníváte se, že práce na chráněném pracovišti je pro lidi s lehkou mentální retardací více vyhovující, než v běžném pracovním poměru ?

Graf č. 3.

ZDROJ : Vlastní výzkum

N otázku, zda je práce na chráněném pracovišti pro lidi s lehkou mentální retardací více vyhovující než v běžném pracovním poměru, odpovědělo 57 % respondentů rozhodně ano a 43 % respondentů odpovědělo, že práce na chráněném pracovišti je spíše vyhovující než v běžném pracovním poměru.

Otázka č. 4.

Pokud se domníváte, že je vhodnější práce na chráněném pracovišti, uveďte důvody, proč se domníváte, že je práce na chráněném pracovišti vhodnější pro lidi s mentálním postižením ?

Respondent 1. Je možnost poskytnout jim více času na práci, možnost poskytnutí pomoci, postižení lidé vykonávají práci v kolektivu stejně postižených lidí.

Respondent 2 . Při práci na chráněném pracovišti mají k dispozici pracovního asistenta, který jim poradí a pomůže, naučí je pracovnímu řádu, snaží se zvýšit jejich výkonnost.

Respondent 3. Při zaměstnání v chráněné dílně mají zaměstnanci s postižením více klidu na práci, mají také možnost pomoci a spolupráce s ostatními.

Respondent 4. Lidé s postižením zde mají větší možnost pomoci a je jim poskytnut delší čas na práci.

Respondent 5. Je zde možnost individuálního přístupu, rodinnější zázemí a možnost soustavné kontroly vykonané činnosti.

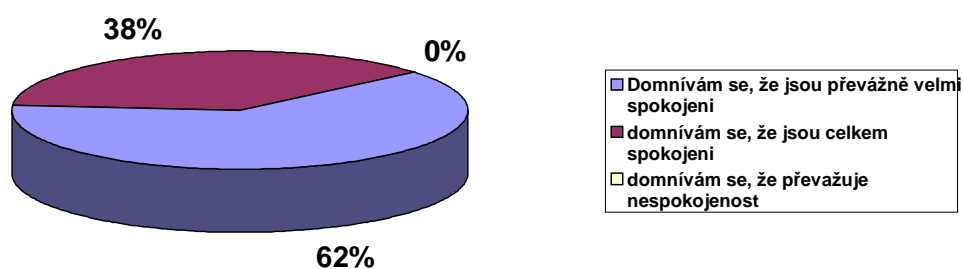
Respondent 6. Na chráněném pracovišti je možnost dostatku času na práci, pomoci, práce mezi stejně postiženými lidmi.

Respondent 7. Možnost práce v kolektivu lidí s postižením, dostatek času na práci, individuální přístup pracovních asistentů ke každému.

Otázka č. 5.

Vaši zaměstnanci s lehkou mentální retardací jsou podle Vašeho názoru spokojeni s možnostmi vykonávat zaměstnání ?

Graf č.5.

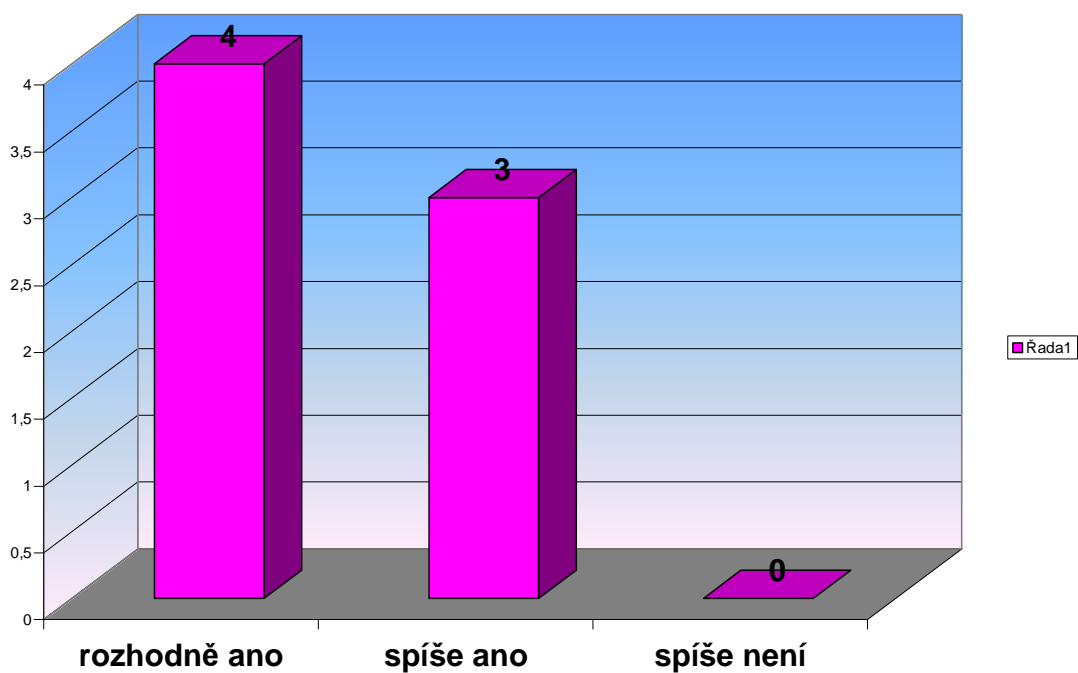
ZDROJ : Vlastní výzkum

Na otázku, zda jsou zaměstnanci s lehkou mentální retardací spokojeni s možnostmi vykonávat zaměstnání 62 % respondentů odpovědělo, že jsou zaměstnanci s touto možnostmi převážně velmi spokojeni a 38 % respondentů se domnívá, že tito zaměstnanci jsou s touto možnostmi celkem spokojeni.

Otázka č. 6.

Je značný zájem ze strany lehce mentálně postižených o práci ve Vaší organizaci ?

Graf č. 6.

ZDROJ : Vlastní výzkum

Na otázku, zda je značný zájem o práci v organizaci ze strany lehce mentálně postižených, 4 respondenti odpověděli, že rozhodně ano a 3 respondenti se domnívají, že tento zájem ze strany lehce mentálně postižených spíše je.

Otázka č. 7.

Co by se dalo pro zvýšení spokojenosti Vašich zaměstnanců ještě udělat ?

Respondent 1. Nabídnout jim dostatek práce a dále jim nabídnout více rozmanitou práci.

Respondent 2. Nabídnout jim více vyhovujících činností, které zvládnou.

Respondent 3. Nabídnout jim více pracovních příležitostí s ohledem na jejich zdravotní stav.

Respondent 4. Rozšířit nabídku práce.

Respondent 5. Vyjít jim vstříc, rozšířit nabídku pracovních míst, snažit se o rozvoj dalších chráněných dílen.

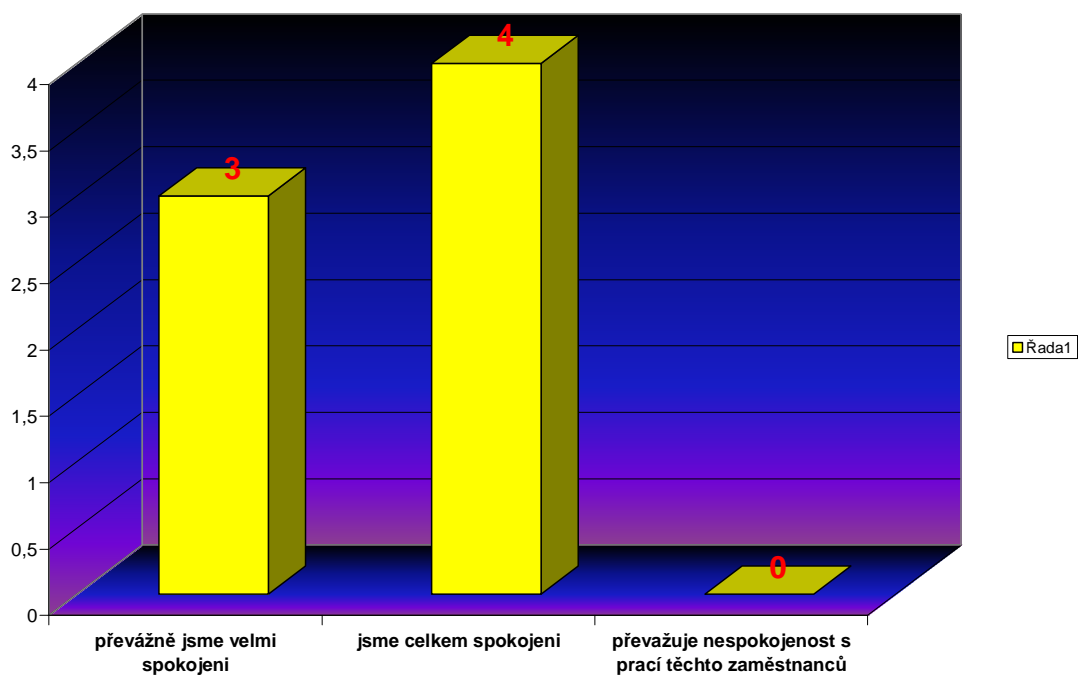
Respondent 6. Rozšířit nabídky práce a snažit se o zvýšení poptávky po výrobcích z chráněných dílen pomocí propagace.

Respondent 7. Rozšířit nabídku pracovních míst v chráněných dílnách, podporovat své zaměstnance a vyjít jim vstříc v jejich přáních.

Otázka č. 8.

Jak jste spokojeni Vy s výkonem práce zaměstnanců s lehkou mentální retardací ?

Graf č. 8.

ZDROJ : Vlastní výzkum

Na otázku týkající se spokojenosti s výkonem práce zaměstnanců s lehkým mentálním postižením, 4 respondenti odpověděli, že s prací osob s lehkým mentálním postižením jsou celkem spokojeni a 3 respondenti jsou s výkonem práce převážně velmi spokojeni. Žádný z respondentů s prací zaměstnanců nespokojen nebyl.

Otázka č. 9.

Co považujete za specifické stránky práce lidí s lehkým mentálním postižením ?

Respondent 1. Myslím si, že mezi specifické stránky mentálně postižených patří snaživost, pomalejší chápavost, ochota k práci, zaujetí prací.

Respondent 2. Rychlejší unavitelnost, zájem o práci, pomalejší chápání, nutnost častého opakování a pomoci.

Respondent 3. Kolísající výkonnost, častá nemocnost.

Respondent 4. Podle mého názoru jsou velmi snaživý a důslední.

Respondent 5. Myslím si, že je to hlavně pomalá chápavost a snaživost vykonat práci co nejlépe.

Respondent 6. Velká snaživost a snaha o soběstačnost.

Respondent 7. Snaživost, chtějí pracovat, potřebují delší čas na pochopení toho, co a jak to mají udělat.

Otázka č. 10.

Jakým způsobem by se podle Vás daly zlepšit pracovní návyky a dovednosti Vašich zaměstnanců?

Respondent 1. Poskytnout jim dostatek času na nácvik, dále je nutná důsledná kontrola jejich práce a pochvala za odvedenou práci.

Respondent 2. Důsledná kontrola jejich práce, spolupráce s rodinou.

Respondent 3. Větší připraveností z rodiny ve smyslu osvojení základních pracovních úkonů a důsledná kontrola.

Respondent 4. Kontrola jejich práce a nutnost dodržování pracovní docházky.

Respondent 5. Myslím si, že důsledností.

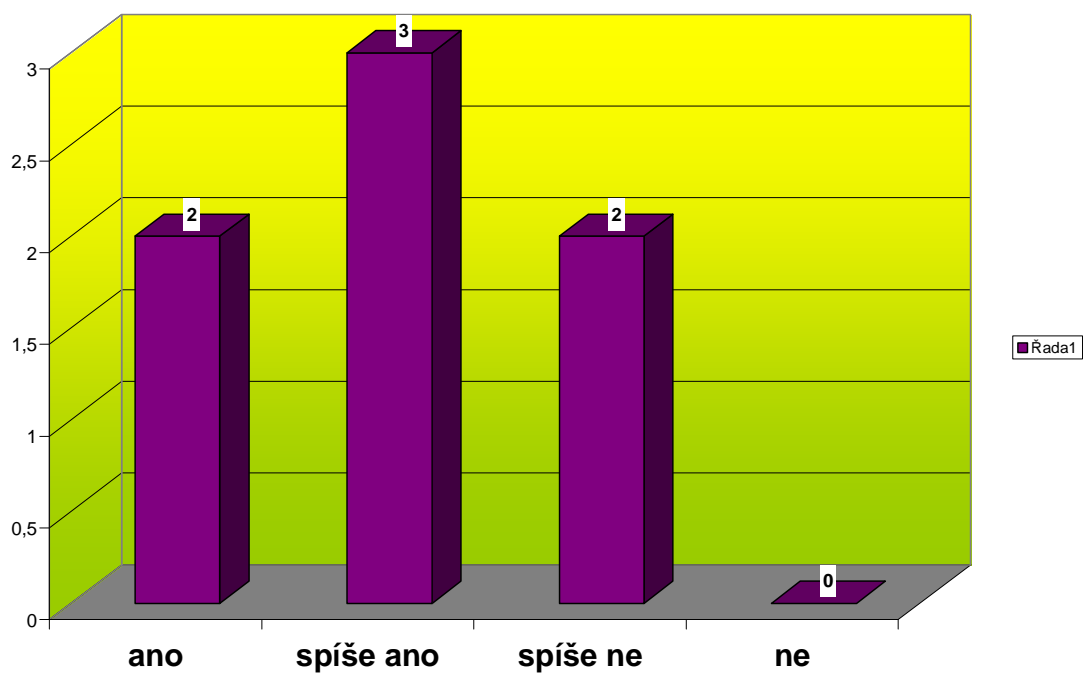
Respondent 6. Důslednou kontrolou jejich práce, příliš na ně nespěchat a pomoci jim, když je to potřeba.

Respondent 7. Kontrolou jejich práce, podporovat je, dodržovat pravidla a pomoc při práci, pokud je to potřeba.

Otázka č. 11.

Jste spokojeni se zájmem veřejnosti o výrobky (služby), které nabízíte ?

Graf č. 11.

ZDROJ : Vlastní výzkum

Na otázku, zda jsou respondenti spokojeni se zájmem veřejnosti o výrobky (služby), které nabízí, 3 respondenti odpověděli, že převažuje spíše spokojenost, 2 respondenti odpověděli, že jsou spokojeni se zájmem veřejnosti a 2 respondenti odpověděli, že převažuje spíše nespokojenost se zájmem veřejnosti.

Otázka č. 12.

Co považujete za hlavní příčinu úspěchu/neúspěchu nabídky Vašich výrobků/Vašich služeb ?

Respondent 1. Nezájem společnosti o výrobky z chráněných dílen, negativní postoj společnosti vůči lidem s postižením.

Respondent 2. Málo informací pro širokou veřejnost, přetrvávající negativní názor z dob totality, že mentálně postižení jsou něco méně a neumění něco kvalitně vyrobit.

Respondent 3. Propagace výrobků, potřeba výrobků.

Respondent 4. Dobrá propagace výrobků chráněné dílny.

Respondent 5. Kvalitní prezentace výrobků.

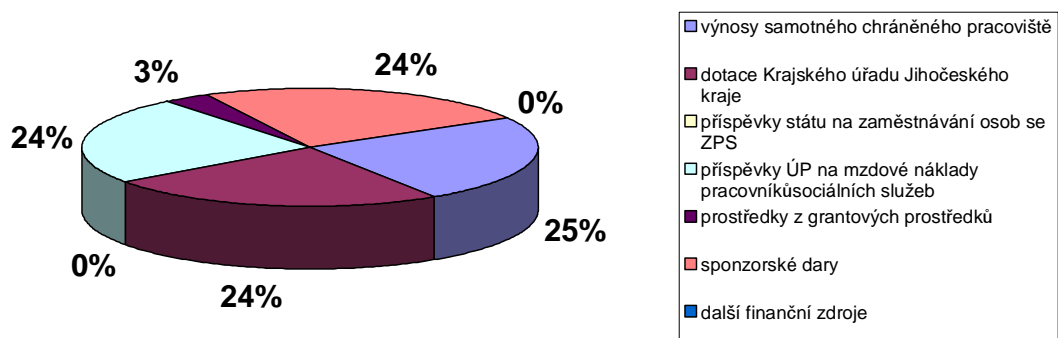
Respondent 6. Zlepšení propagace našich výrobků a zvýšení zájmu o naše výrobky.

Respondent 7. Propagace výrobků našich chráněných dílen.

Otázka č. 13.

Z jakých finančních zdrojů financujete provoz Vašeho pracoviště ?

Graf č. 13

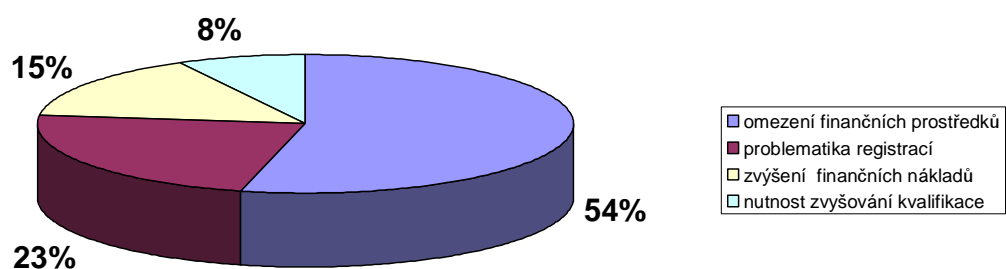
ZDROJ : Vlastní výzkum

Na otázku, týkající se financování provozu pracoviště vyplývá, že pracoviště je financováno z 25% z výnosu samostatného chráněného pracoviště, dále z 24% z dotací Krajského úřadu Jihočeského kraje, z příspěvků ÚP na mzdové náklady pracovníků sociálních služeb a ze sponzorských darů a 3% tvoří grantové prostředky.

Otázka č. 14.

Jak se Vaší organizace dotkl nově přijatý Zákon o sociálních službách ?

Graf č. 14.

ZDROJ : Vlastní výzkum

Na otázku, jakým způsobem se organizace dotkl nově přijatý Zákon o sociálních službách, většina respondentů odpověděla, že došlo k omezení finančních prostředků (54 %), dále je to problematika registrací (23 %) a následná nutnost zvýšení finančních nákladů (15 %) a nutnost zvyšování kvalifikace (8 %).

Otázka č. 15.

Co by se mělo změnit, zlepšit ze strany společnosti k problematice zaměstnávání mentálně postižených jedinců ?

Respondent 1. Nabídnout mentálně postiženým více pracovních příležitostí na volném trhu práce, rozvoj chráněných dílen a zvýšení zájmu společnosti o zaměstnávání lidí s postižením.

Respondent 2. Zvýšení informovanosti široké veřejnosti.

Respondent 3. Zvýšit informovanost společnosti, zvýšit zájem o zaměstnání lidí s postižením.

Respondent 4. Zlepšení chování společnosti vůči lidem s postižením, zvyšovat nabídky pracovních míst.

Respondent 5. Překonávání bariér – zdravý – nemocný, vytvoření individuálních podmínek zaměstnavatelů – tvořitelů chráněných pracovních míst.

Respondent 6. Zlepšení přístupu společnosti k postiženým lidem, zvýšení poptávky zaměstnavatelů o lidi s postižením, rozvoj chráněných dílen.

Respondent 7. Rozvoj chráněných dílen, zvýšení poptávky lidem s mentálním postižením, neomezovat tyto lidi a podporovat jejich rozvoj.

5. Diskuse

Lidé s mentálním postižením mají stejné základní potřeby jako lidé bez postižení - chodit do školy se svými vrstevníky, mít smysluplnou práci, bezpečný domov, rodinu a přátele, cítit svobodu v rozhodování. K naplnění svých potřeb potřebují lidé s mentálním postižením podporu a otevřenost většinové společnosti, což se podle mého názoru v dnešní době stále ještě neděje.

Myslím si, že v dnešní společnosti stále převládá názor, že každý, kdo se nějakým způsobem odlišuje od ostatních je pro společnost nepřínosný. Společnost o těchto lidech není moc informovaná a přesto dělá rychlé soudy, které lidem s postižením více škodí.

Z vlastních zkušeností vím, že pokud se lidem s mentálním postižením vezme šance na to, aby nám všem ukázali, co dovedou a jací ve skutečnosti jsou, vede to jen k izolaci těchto lidí od společnosti a zbytečné nedůvěře lidí s postižením vůči ostatním.

Myslím si, že pokud dojde ze strany společnosti k určité nabídce podpory a pomoci, lidé s postižením tím dostanou více možností dokázat společnosti, že patří k rovnocenným bytostem, a že dokáží společnosti také něco nabídnout.

Podle internetových stránek ⁽⁵⁾, se na běžném trhu práce pohybuje jen velmi málo lidí s mentální retardací, což lze provedeným výzkumem potvrdit.

Podle internetového zdroje ⁽⁵⁾ je hlavním problémem nezaměstnanosti lidí s mentálním postižením fakt, že není dostatek pracovních míst ze strany zaměstnavatelů.

Jak uvádí Levická ve své publikaci ⁽¹⁶⁾ je pracovní uplatnění občanů se změněnou pracovní schopností aktuálním problémem, na čemž se shodují dotazovaní respondenti.

Podle Vítkové ⁽²¹⁾ zaměstnávají chráněné dílny osoby s těžším zdravotním postižením, kombinovanými vadami, převážně pak v kombinaci s mentálním postižením. Tento fakt vyplývá i z provedeného výzkumu, kde bylo zjištěno, že převážná část osob s mentálním postižením je zaměstnávána na chráněných pracovištích.

Jak je uvedeno na internetové stránce ⁽⁶⁾, předsudky vůči lidem s postižením vznikají a udržují se, protože u nás není zvykem se s těmito lidmi běžně setkávat. Na obou stranách panuje vzájemná nedůvěra, obavy a pokračuje tendence k vytváření stereotypů, jejichž charakteristickým znakem je neschopnost diferencovaného přístupu. Dle provedeného výzkumu se dotazovaní respondenti shodují na tom, že ve společnosti stále převládají předsudky vůči lidem s mentálním postižením.

Při zkoumání možností zaměstnání osob s lehkým mentálním postižením jsem navštívila Domov sv. Anežky v Čihovicích a Kavárnu na půl cesty v Českých Budějovicích a pomocí předem připravených otázek jsem provedla výzkum.

Rozhovor probíhal tak, aby příliš nenarušoval běžný chod práce respondentů. Sběr dat probíhal v časovém rozmezí dvou měsíců a sice březen, duben 2007.

S průběhem mého výzkumu bylo seznámeno vedení organizace, představitelé chráněných pracovišť, pracovní asistenti a zaměstnanci s lehkým mentálním postižením.

Výzkumný soubor byl tvořen zaměstnanci chráněných pracovišť s lehkým mentálním postižením ve věku do 26 let, pracovními asistenty a představiteli chráněných pracovišť v regionu České Budějovice.

Otázky, které jsem pokládala osloveným respondentům byly pochopeny bez větších problémů. U oslovených respondentů s lehkým mentálním postižením jsem musela mít připravené vysvětlení dané otázky. Při rozhovorech se zaměstnanci s mentálním postižením jsem se nejprve setkala s obavou, že daný rozhovor nezvládnou, ale po vysvětlení, co je účelem a ujištění, že tyto údaje jsou pouze pro potřebu této práce s ochotou rozhovor poskytli.

Podle výzkumu, který byl prováděn na chráněných pracovištích vyplývá, že možnosti uplatnění osob s mentálním postižením na chráněných pracovištích jsou větší než uplatnění na volném trhu práce.

Na otázku, zda se respondenti domnívají, že mají v současné době lidé s lehkou mentální retardací dostatek pracovních příležitostí na volném trhu práce, odpovědělo 80

% oslovených pracovních asistentů, že tato příležitost rozhodně není a 20 % oslovených pracovních asistentů se domnívá, že možnost uplatnění na volném trhu práce spíše není.

Na stejnou otázku odpovědělo 71 % představitelů chráněných pracovišť, že tato možnost uplatnění rozhodně není a 29 % oslovených představitelů chráněných pracovišť se domnívá, že tato možnost zde spíše není.

Na otázku, zda se respondenti domnívají, že mají v současné době lidé s lehkou mentální retardací dostatek pracovních příležitostí v chráněných pracovištích, odpovědělo 57 % představitelů chráněných pracovišť, že pracovní příležitost na chráněném pracovišti lidé s lehkou mentální retardací spíše mají, 14 % respondentů z chráněných pracovišť se domnívá, že tato příležitost tu rozhodně je a 29 % respondentů se domnívá, že tyto možnosti uplatnění spíše nejsou.

Z provedeného výzkumu také vyplývá, že práce na chráněném pracovišti je pro osoby s lehkou mentální retardací více vyhovující než v běžném pracovním poměru. Na otázku, zda se oslovení respondenti domnívají, že práce na chráněném pracovišti je pro lidi s lehkou mentální retardací více vyhovující než v běžném pracovním poměru, odpovědělo 57 % oslovených respondentů z chráněných pracovišť, že možnost práce na chráněném pracovišti je spíše vyhovující a 43 % se domnívá, že práce na chráněném pracovišti je rozhodně vyhovující než práce v běžném pracovním poměru.

Na otázku, zda jsou oslovení respondenti spokojeni s výkonem práce lehce mentálně postižených osob bylo odpovězeno z 60 % , že převažuje spokojenost s prací osob s lehkým mentálním postižením a 40 % respondentů je s prací lehce mentálně postižených osob celkem spokojena. Na tuto otázku také odpověděli 3 oslovení respondenti, že jsou s prací osob s lehkým mentálním postižením převážně spokojeni a 4 oslovení respondenti odpověděli, že jsou celkem s pokojeni s prací osob s mentálním postižením.

Z výzkumu dále vyplývá, že osoby s lehkým mentálním postižením chtějí být zaměstnávány, a že chtějí pracovat.

Z provedeného výzkumu také vyplývá, že průměrná délka čekání na zaměstnání činila dle oslovených respondentů v průměru 1 rok. Průměrný věk oslovených respondentů se pohyboval okolo 25 let .

Na otázku, zda je práce pro zaměstnance v životě moc důležitá, odpověděli všichni respondenti, že ano (14 respondentů s lehkým mentálním postižením).

Na otázku, zda být zaměstnán je zajímavější, než trávit čas bez zaměstnání odpovědělo 62 % oslovených zaměstnanců s lehkým mentálním postižením, že být zaměstnán je určitě zajímavější, než trávit čas bez zaměstnání a 38 % respondentů na tuto otázku odpovědělo, že možnost být zaměstnán je spíše zajímavější, než trávit čas bez zaměstnání.

Mezi důvody práce lehce mentálně postižených osob podle provedeného výzkumu patří z 29 % fakt, že je práce značně baví, z 23 % je důvodem fakt, že chtějí být mezi lidmi, se kterými si rozumí, kteří rozumí jim, dále je dalším důvodem plat, který pobírají (16 %), nechtějí být doma sami (12 %), z 9 % je důvodem zájem rodiny, aby respondent byl zaměstnán a lidé v jejich okolí si jich více váží, oceňují je, že pracují. Dalším důvodem práce lehce mentálně postižených osob byl zcela jiný důvod, který uvedlo 2 % respondentů.

Do hlavních důvodů práce lehce mentálně postižených podle výzkumu patří fakt, že tito lidé chtějí být mezi lidmi, se kterými si rozumí, kteří rozumí jim (odpovědělo 6 oslovených respondentů), práce je značně baví (odpovědělo 5 oslovených respondentů), nechtějí být doma sami (uvedli 2 oslovení respondenti) a lidé si jich více váží, oceňují je, že pracují (uvedl 1 oslovený respondent).

Na otázku, zda si lehce mentálně postižený člověk váží možnosti být zaměstnán odpovědělo 60 % oslovených respondentů, že si lidé s lehkým mentálním postižením výrazně váží možnosti být zaměstnán a 40 % oslovených respondentů se domnívá, že si lidé s lehkým mentálním postižením spíše váží možnosti být zaměstnán.

V této bakalářské práci byly stanoveny dvě hypotézy.

Hypotéza 1. : Mentálně postižení mladí lidé v regionu České Budějovice chtějí být zaměstnáni.

Hypotéza 2. : Více mentálně postižených mladých lidí regionu České Budějovice je zaměstnáno na chráněných pracovištích, než v běžném pracovním poměru.

Jak vyplývá z výše uvedeného popisu výzkumu se domnívám, že obě stanovené hypotézy práce byly potvrzeny.

6. Závěr

Hlavním cílem mé bakalářské práce bylo zjistit možnosti pracovního uplatnění mládeže s lehkou mentální retardací v regionu České Budějovice, zejména v prostorách chráněných pracovišť i v dalších formách zaměstnání.

Pro účely naplnění stanoveného cíle byly stanoveny dvě hypotézy :

Hypotéza 1 : Mentálně postižení mladí lidé v regionu České Budějovice chtějí být zaměstnáni.

Hypotéza 2 : Více mentálně postižených mladých lidí v regionu České Budějovice je zaměstnána na chráněných pracovištích, než v běžném pracovním poměru.

Domnívám se, že v rámci provedeného výzkumu došlo k potvrzení obou stanovených hypotéz. Na základě provedeného výzkumu se rovněž domnívám, že cíl práce byl splněn.

Byla bych ráda, kdyby tato práce přispěla k tomu, aby si společnost uvědomila, že je nutné pomoci lidem s lehkým mentálním postižením, ve smyslu rozšíření nabídky pracovních míst na volném trhu práce, a že je potřeba podpořit rozvoj chráněných pracovišť. Nezbytnou primární podmínkou skutečného pracovního uplatnění mentálně postižených občanů, však nadále zůstává otázka postoje veřejnosti, která může vést k podpoře rozvoje dovedností a osobností mentálně postižených nebo k jejich potlačení. Řada mentálně postižených lidí se však zatím často neseťkává, v očích veřejnosti, s patřičným pochopením.

Výsledky bakalářské práce budou nabídnuty k dispozici vedení Domova sv. Anežky v Čihovicích u Týna nad Vltavou a dále vedení Kavárny na půli cesty v Českých Budějovicích. Obsah práce tak může sloužit k lepšímu pochopení a zhodnocení problematiky mentálně postižených v regionu České Budějovice. Výsledky práce tak případně mohou sloužit jako nástin problematiky mentálně postižených pro seznámení se široké veřejnosti s možností uplatnění mentálně postižených v současné společnosti.

7. Seznam literatury

- 1) BUCHTOVÁ Božena a kol.. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. 1.vyd. Praha: Grada, 2002. 236s. ISBN – 80 – 247-9006-8
- 2) ČÁKIOVÁ J. *Lehká mentální retardace*. [online]. 2006. [2007-3-15]. Dostupné z < www.google.cz >
- 3) <http://www.boldis.cz/citace/citace.html>. [online]. Aktualizace 2004.[2007-3-3]. Dostupné z <www.seznam.cz>
- 4) <http://www.dobromysl.cz/scripts/detail.php?id=198> . [online]. 2005. [2007-3-27]. Dostupné z < www.seznam.cz >
- 5) <http://www.dobromysl.cz/scripts/detail.php?id=47>. [online]. 2006. [2007-8-3]. Dostupné z < www.google.cz.>
- 6) <http://www.dobromysl.cz/skrips/detail.asp?id=32>, [online]. 2006. [2007-3-31]. Dostupné z < www.google.cz >
- 7) <http://www.mpsv.cz>. [online].Poslední aktualizace 2007. [2007-4-14]. Dostupné z <www.seznam.cz>
- 8) <http://www.mpsv.cz>..[online]. Poslední aktualizace 2007. [2007-3-10]. Dostupné z <www.seznam.cz>
- 9) http://www.psycholousek.cz/modules.php?name=Downloads&d_op=getit&lid=37). [online]. 2006. [2007-3-12]. Dostupné z < www.seznam.cz >
- 10) <http://www.unie-pz.cz/index.php/pz>. [online]. 2006. [2007-3-20]. Dostupné z < www.google.cz >
- 11) http://www.zdravcentra.cz/cps/rde/xchg/zc/xsl/58_14600.html. [online]. 2006. [2007-3-18]. Dostupné z < www.google.cz >
- 12) http://www.tiscali.cz/wome/wome_center_030801.630158.html.2007. [online]. 2006. [2007-2- 25]. Dostupné z < www.google.cz >
- 13) JANKOVSKÝ Jiří a kol. *Vybrané kapitoly z uceleného systému rehabilitace*. 1. vyd. České Budějovice : Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2005. 103 s. ISBN – 80 – 7040 – 826 – X

- 14) JANKOVSKÝ Jiří. *Ucelená rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením : somatopedická a psychologická hlediska*. 1.vyd. Praha : Triton, 2001. 158 s. ISBN – 80 – 7254 – 192 – 7
- 15) KOZLOVÁ Lucie. *Sociální služby*. 1.vyd. Praha : Triton, 2005. 80s. ISBN – 80 – 7256 – 662 – 7
- 16) LEVICKÁ, J. – MRÁZOVÁ, A. *Vybrané kapitoly zo sociálno – zdravotnej problematiky*. 1.vyd. Trnava : Trnava, 2003. 127s. ISBN–80–89074– 71–5
- 17) RENOTIÉROVÁ Marie a kol. *Speciální pedagogika*. 1.vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. 290 s. ISBN – 80-244-0646-2
- 18) ŠVARCOVÁ Iva. *Mentální retardace*. 1.vydání. Praha : Portál, 2000.178s. ISBN – 80-7178-506-7
- 19) TOMEŠ Igor. *Sociální politika : teorie a mezinárodní zkušenost*. 2. přepracované vydání. Praha : Socioklub, 2001. 443 s. ISBN - 80–7320 – 039 – 2
- 20) VALENTA Milan- *Psychopedie: teoretické základy a metodika*. 1.vyd. Praha : Parta, 2003. 443s. ISBN – 80-7320-039-2
- 21) VÍTKOVÁ Marie (ed.).*Integrativní speciální pedagogika: integrace školní a sociální*.2.rozšířené a přepracované vyd.. Brno : Paido, 2004. 463s. ISBN – 80-7315-071-9
- 22) *Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění*

8. Klíčová slova

Mentální retardace

Sociální služby

Dlouhodobě nepříznivý stav

Osoba se změněnou pracovní schopností

Chráněné pracovní místo a chráněná pracovní dílna

Pracovní rehabilitace

Podporované zaměstnávání

9. Přílohy

Příloha č.1 : Záznamový arch pro rozhovor se zaměstnanci s mentální poruchou

Příloha č.2 : Záznamový arch pro polostandardizovaný rozhovor s pracovními asistenty lehce mentálně retardované mládeže

Příloha č.3 : záznamová arch pro polostandardizovaný rozhovor s představiteli chráněných pracovišť

Příloha č.1

Záznamový arch pro rozhovor se zaměstnanci s mentální poruchou

Věk.....

Pohlaví zaměstnance.....

Délka zaměstnání.....

Zaškolení v profesi (Co jste se naučil,-a, co umíte?).....

Jak dlouho jste čekal,-a na současné zaměstnání?

1. Trvalo nalezení Vašeho současného zaměstnání podle Vás dlouho?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

2. Z jakých důvodů pracujete? (dotazovaný může vybrat více odpovědí)

- c) Chci být mezi lidmi s kterými si rozumím, kteří rozumí mě
- d) Práce mě značně baví
- e) Zájem rodiny, aby jste byl zaměstnán,-a
- f) Plat, který pobírám
- g) Lidé v mém okolí si mě více váží, oceňují mě, že pracuji
- h) Nechci být doma sám
- i) Něco zcela jiného (dotazovaný uvede)
-

3. Jaký je ten nejhlavnější důvod, že pracujete? (dotazovaný vybere pouze jednu z odpovědí)

- j) Chci být mezi lidmi s kterými si rozumím, kteří rozumí mě
- k) Práce mě značně baví
- l) Zájem rodiny, aby jste byl zaměstnán,-a
- m) Plat, který pobírám
- n) Lidé v mém okolí si mě více váží, oceňují mě, že pracuji
- o) Nechci být doma sám
- p) Něco zcela jiného (dotazovaný uvede).....
-

4. Být zaměstnán je zajímavější, než trávit čas bez zaměstnání?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne
- e) Nevím

5. Být zaměstnán je pro mě v mém životě moc důležité

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

6. Co Vás na Vašem zaměstnání nejvíce zajímá, baví, co Vám nejlépe podle Vás jde?.....
.....

7. Co Vás naopak nejméně zajímá, co Vás na Vaší práci nebaví a co Vám nejde?.....
.....

8. Pokud by Vám byla tato práce znovu nabídnuta přijal byste ji/přijala byste ji?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

9. Pokud by jste práci, kterou nyní vykonáváte nepřijal,-a jakou práci byste chtěl,- a vykonávat ? (dotazovaný uvede)
.....

10. Myslíte, že lidé u Vás na pracovišti jsou k Vám dostatečně pozorní, milí?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

Dotazovaný popíše jak se k němu jeho okolí v zaměstnání chová.....
.....

Příloha č.2

Záznamový arch pro polostandardizovaný rozhovor s pracovními asistenty lehce mentálně retardované mládeže

Věk

Pohlaví pracovního asistenta/asistentky.....

Organizace, kde je pracovní asistent

zaměstnán.....

Uveďte prosím hlavní důvod, důvody, proč jste se rozhodl,-a tuto práci

vykonávat.....

.....

1. Domníváte se, že mají v současné době lidé s lehkou mentální retardací dostatek pracovních příležitostí na volném trhu práce?

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

Vysvětlete proč jste se rozhodli pro danou odpověď (Dotazovaný vysvětlí důvod, proč se rozhodl pro danou odpověď).....

.....

2. Pokud dotazovaný odpověděl – „Spíše není dostatek pracovních příležitostí“ a „Rozhodně není dostatek pracovních příležitostí“ pro mentálně postižené, co by podle jeho názoru tuto situaci mohlo vyřešit?

(Dotazovaný oboduje jednotlivé odpovědi od 0 do 5. Čím větší důležitost odpovědi dává tím větší počet bodů .)

- a) Větší podpora chráněných pracovišť ze strany státu (zatrhněte 0,1,2,3,4,5)
- b) Větší tlak na zaměstnavatele ze strany státu, aby byly více nuceni k zaměstnávání mentálně postižených (zatrhněte 0,1,2,3,4,5)
- c) Výraznější například daňové úlevy pro zaměstnavatele mentálně postižených (zatrhněte 0,1,2,3,4,5)
- d) Výraznější a působivější osvěta, která by přiblížila zaměstnavatelům schopnosti a pracovní zájem mentálně postižených lidí pracovat (zatrhněte 0,1,2,3,4,5)
- e) Zásadní změna postoje celé společnosti ke skupině mentálně postižených občanů (zatrhněte 0,1,2,3,4,5)
- f) Větší veřejné zviditelnění (ve smyslu zlepšení image) organizace, která zaměstnává mentálně postižené občany (0,1,2,3,4,5)
- g) Něco jiného (Uveďte co?)
(0,1,2,3,4,5).....

3. Jak dlouho v průměru trvá, než se najde vhodná práce pro mladého lehce mentálně retardovaného člověka?.....
.....

4. Přibližně kolik procent lehce mentálně postižených mladých lidí se podaří během roku umístit?.....
.....

5. Co je, podle Vás, ten nejhlavnější důvod lehce mentálně postiženého mladého člověka hledat zaměstnání ? (dotazovaný vybere pouze jednu z odpovědí)

- a) Práce je zajímavá, baví
- b) Zájem lidí z jejich okolí o to, aby byli zaměstnání
- c) Plat, který pobírají
- d) Lidé v jejich okolí si jich více vážejí, oceňují je
- e) Nechtějí být doma sami, chtějí být ve společnosti
- f) Něco zcela jiného (dotazovaný uvede).....

6. Váží si podle Vás lehce mentálně postižení možnosti být zaměstnání?

- a) Výrazně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

7. Jak jsou zaměstnavatelé ve většině případů spokojeni, případně nespokojeni s prací zaměstnanců s lehkou mentální retardací?

- a) Převážně jsou velmi spokojeni
- b) Jsou celkem spokojeni
- c) Převažuje nespokojenost s prací těchto zaměstnanců

8. Co považujete za specifické stránky práce lidí s lehkou mentální retardací?.....
.....

9. Existuje nějaký zásadní rozdíl mezi pracovní činnostmi lehce mentálně postižené mládeže a ostatních věkových kategorií lehce mentálně postižených lidí?

- a) Ano (dotazovaný uvede, proč se domnívá ano).....
.....
- b) Ne (dotazovaný uvede, proč se domnívá ne).....
.....

10. Co by se mělo změnit, zlepšit ze strany společnosti k problematice zaměstnávání mentálně postižených jedinců?.....
.....

Příloha č.3

Polostandardizovaný rozhovor s představiteli chráněných pracovišť

Název organizace:

.....
.....

Co bylo hlavním důvodem založení Vaší organizace? Co patří mezi primární cíle Vaší organizace ?.....
.....

Právní forma organizace:.....

Složky vedení organizace:.....
.....

Kdy byla Vaše organizace založena?

Celkový počet pracovníků s lehkou mentální retardací.....

Počet zaměstnanců s lehkou mentální retardací ve věkové kategorii do 26let

Jaké jiné zaměstnance se změněnou pracovní schopností

zaměstnáváte?.....

1. Domníváte se, že mají v současné době lidé s lehkou mentální retardací dostatek pracovních příležitostí v chráněných pracovištích?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

2. Domníváte se, že mají v současné době lidé s lehkou mentální retardací dostatek pracovních příležitostí na volném trhu práce?

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

3. Domníváte se, že práce na chráněném pracovišti je pro lidi s lehkou mentální retardací více vyhovující, než v běžném pracovním poměru?

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Vhodnější je běžný pracovní poměr

4. Pokud se domníváte, že je vhodnější práce na chráněném pracovišti uveďte důvody proč se domníváte, že je práce na chráněném pracovišti vhodnější pro lidi s mentální poruchou?.....
.....

5. Vaši zaměstnanci s lehkou mentální retardací jsou podle Vašeho názoru spokojeni s možností vykonávat zaměstnání?

- a) Domnívám se, že jsou převážně velmi spokojeni
- b) Domnívám se, že jsou celkem spokojeni
- c) Domnívám se, že převažuje nespokojenost

6. Je značný zájem ze strany lehce mentálně postižených o práci ve Vaší organizaci?

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše není

7. Co by se dalo pro zvýšení spokojenosti Vašich zaměstnanců ještě udělat ?

.....
.....

8. Jak jste spokojeni Vy s výkonem práce zaměstnanců s lehkou mentální retardací?

- a) Převážně jsme velmi spokojeni
- b) Jsme celkem spokojeni
- c) Převažuje nespokojenost s prací těchto zaměstnanců

9. Co považujete za specifické stránky práce lidí s lehkou mentální retardací ?

.....
.....

10. Jakým způsobem by se podle Vás daly zlepšit pracovní návyky a dovednosti Vašich zaměstnanců?.....

.....

11. Jste spokojeni se zájmem veřejnosti o výrobky (služby), které nabízíte?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

12. Co považujete za hlavní příčinu úspěchu/neúspěchu nabídky Vašich výrobků/Vašich služeb?.....

.....
.....

13. Z jakých finančních zdrojů financujete provoz Vašeho pracoviště?

a) Výnosy samotného chráněného pracoviště (dílňny, kavárny, atd., doplňkové práce pracovníků chráněného pracoviště u jiných zaměstnavatelů)

(v průměru z kolika procent tyto výnosy zafinancují provoz chráněného pracoviště?)

b) Dotace Krajského úřadu Jihočeského kraje

(v průměru z kolika procent tyto dotace zafinancují provoz chráněného pracoviště?)

c) Příspěvky státu na zaměstnávání osob se ZPS

(v průměru z kolika procent tyto příspěvky zafinancují provoz chráněného pracoviště?)

d) Příspěvky ÚP na mzdové náklady pracovníků sociálních služeb

(v průměru z kolika procent tyto příspěvky zafinancují provoz chráněného pracoviště?)

e) Prostředky z grantových projektů

(v průměru z kolika procent tyto prostředky zafinancují provoz chráněného pracoviště?)

f) Sponzorské dary

(v průměru z kolika procent tyto prostředky zafinancují provoz chráněného pracoviště?)

g) Další finanční zdroje (uveďte prosím

jaké?).....

14. Jak se Vaší organizace dotkl nově přijatý Zákon o sociálních službách ?

.....
.....
.....

15. Co by se mělo změnit, zlepšit ze strany společnosti k problematice zaměstnávání mentálně postižených jedinců ?

.....
.....
.....